

สภาพการใช้น้ำที่ดิน ปัญหา และแนวโน้มการพัฒนามากการใช้น้ำที่ดินของจังหวัดตราด

การศึกษาสภาพการใช้น้ำที่ดินของจังหวัดตราดนั้น เพื่อให้ทราบถึงประเภท กิจกรรม และการกระจายตัวของการใช้น้ำที่ดิน อีกทั้งยังเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาการเปลี่ยนแปลง แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง และความมั่นคงของการใช้น้ำที่ดิน โดยทั่วไปแล้วภาพรวมของการใช้น้ำที่ดินบริเวณที่บริเวณหนึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะ เศรษฐกิจและสังคม แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจจะไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงไปสู่การใช้น้ำที่ดินที่ประหยัดที่สุด เพราะการใช้น้ำที่ดินที่ประหยัดที่สุดนั้น นอกจากจะต้องให้ได้ผลตอบแทนสูงแล้วยังต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของการใช้ทรัพยากรคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และการใช้น้ำที่ดินที่ยั่งยืนอีกด้วย ซึ่งการศึกษานี้จะเป็นการศึกษาสภาพการใช้น้ำที่ดินของจังหวัดตราดทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยใช้ข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดินเป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อมูลที่แปลมาจากภาพถ่ายดาวเทียม (LANDSAT TM) โดยที่สภาพการใช้น้ำที่ดินในอดีตจะใช้น้ำข้อมูลปี พ.ศ. 2525 ส่วนสภาพการใช้น้ำที่ดินในปัจจุบันจะใช้น้ำข้อมูลปี พ.ศ. 2532 นอกจากนี้ยังได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาของจังหวัดตราด ซึ่งส่งผลเกี่ยวเนื่องกับลักษณะทางกายภาพของจังหวัดโดยตรง โดยผลของการศึกษานี้ จะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการกำหนดแนวทางในการพัฒนา และการวางแผนการใช้น้ำที่ดินของจังหวัดตราด เพื่อให้การใช้น้ำที่ดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสามารถใช้น้ำที่ดินได้ตามศักยภาพและยั่งยืนต่อไป

สภาพการใช้น้ำที่ดินของจังหวัดตราด

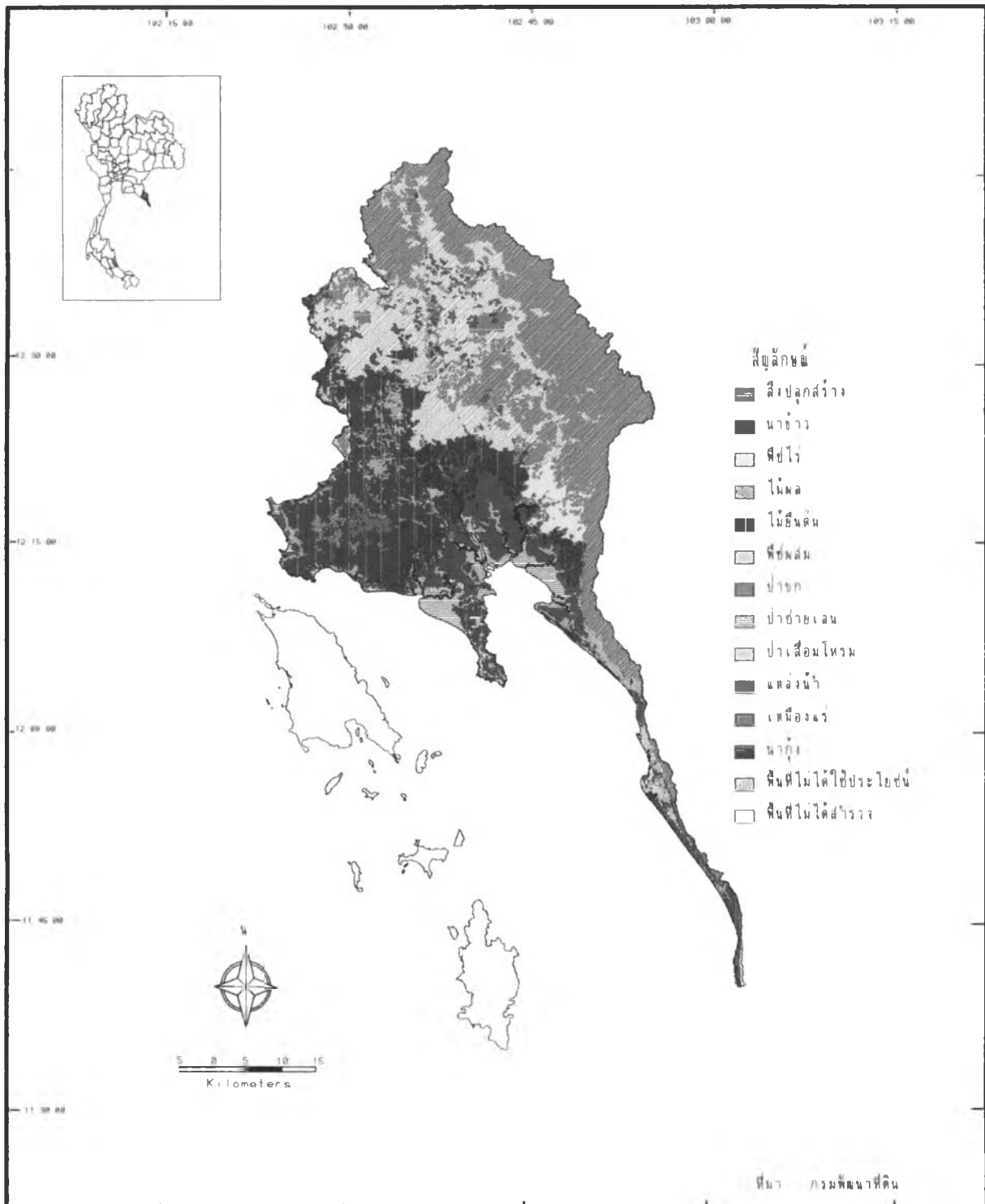
1. สภาพการใช้น้ำที่ดินในปี พ.ศ. 2525

จากการสำรวจสภาพการใช้น้ำที่ดินของจังหวัดตราดในปี พ.ศ. 2525 โดยกองจำแนกที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน สามารถแบ่งลักษณะการใช้น้ำที่ดินได้ดังนี้ (ตารางที่ 5.1 และแผนที่ 5.1)

- 1) ตัวเมือง มีพื้นที่ประมาณ 1,825 ไร่ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและการค้า ย่านชุมชน ได้แก่ บริเวณตัวเมืองจังหวัดตราด เป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น

ตารางที่ 5.1 สภาพการไร้ที่ดินจังหวัดตราด พ.ศ. 2525

ประเภทการไร้ที่ดิน	พื้นที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่อยู่อาศัย	21,311	1.21
ตัวเมืองและย่านการค้า	1,825	0.10
หมู่บ้าน	18,486	1.05
สถานีราชการ	800	0.05
สถานีคมนาคม	100	0.01
โรงงานอุตสาหกรรม	100	0.01
พื้นที่เกษตรกรรม	692,089	39.28
นาข้าว	158,610	9.00
พืชไร่	142,903	8.11
มันสำปะหลัง	142,903	8.11
ไม้ยืนต้น	314,292	17.84
ยางพารา	314,292	17.84
ไม้ผล	76,284	4.33
สวนผสม	56,416	3.20
ส้ม	2,850	0.16
ทุเรียน	1,025	0.06
เงาะ	1,250	0.07
มะพร้าว	14,743	0.84

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5.1 การใช้ที่ดิน พ.ศ. 2525

สำนักงานกรมพัฒนาที่ดิน

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

ประเภทการใช้ที่ดิน	พื้นที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ป่าไม้	583,135	33.10
ป่าประเภทไม่ผลัดใบ	323,585	18.37
ป่าดิบ	252,600	14.34
ป่าเลนน้ำเค็ม	67,400	3.83
ป่าละเมาะ	3,585	0.20
ป่าประเภทผลัดใบ	259,550	14.73
ป่าเบญจพรรณ	259,550	14.73
ป่าเสื่อมโทรม	209,789	11.91
ป่าดิบแล้งเสื่อมโทรม	16,395	0.93
ป่าเลนน้ำเค็มเสื่อมโทรม	2,240	0.13
ป่าเบญจพรรณเสื่อมโทรม	191,152	10.85
แหล่งน้ำ	6,525	0.37
พื้นที่อื่น ๆ	28,000	1.59
พื้นที่ลุ่ม	9,225	0.52
เหมืองแร่	18,775	1.07
พื้นที่ไม่ได้สำรวจ (หมู่เกาะต่าง ๆ)	221,028	12.55
รวม	1,761,875	100.00

ที่มา : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

- 2) หมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ 18,486 ไร่ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของประชากรตามอำเภอหรือหมู่บ้านต่าง ๆ บริเวณหมู่บ้านจะมีการปลูกไม้ยืนต้นอยู่ทั่วไป
- 3) สถานะที่ราชการ มีพื้นที่ประมาณ 800 ไร่ เป็นสถานะที่ราชการต่าง ๆ เช่น วัด โรงเรียน เป็นต้น
- 4) สถานีคมนาคม มีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่ เป็นพื้นที่สนามบินเก่า อยู่ในเขตอำเภอเมืองตราด
- 5) เมืองนเร่ มีพื้นที่ประมาณ 18,775 ไร่ เป็นพื้นที่แหล่งแร่รัตนชาติ ซึ่งชาวบ้านได้เข้าไปขุดพลอยแบบลักแสงโชค การใช้เครื่องมือ มีตั้งแต่การใช้จอบขุดดินไปร่อนตามแหล่งน้ำ จนถึงใช้รถแทรกเตอร์คันดินให้เป็นทางสูงแล้วสูบน้ำฉีด พื้นที่แหล่งแร่นี้มีอยู่มากในเขตอำเภอปอไร่ และอำเภอเขาสมิง
- 6) โรงงานอุตสาหกรรม มีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่ เป็นพื้นที่ของโรงงานมันสำปะหลัง
- 7) พื้นที่สวนผลไม้ มีพื้นที่ประมาณ 61,541 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลต่าง ๆ เช่น เงาะ ส้ม ทุเรียน เป็นต้น พื้นที่สวนผลไม้จะกระจายอยู่ทั่วไป ที่พบมากได้แก่ บริเวณอำเภอเมือง อำเภอเขาสมิง และอำเภอแหลมงอบ
- 8) พื้นที่สวนยางพารา มีพื้นที่ประมาณ 314,292 ไร่ เป็นพื้นที่ปลูกยางพารา มีปลูกทั้งยางพันธุ์พื้นเมืองและยางพันธุ์ดี แต่ส่วนใหญ่เป็นยางพันธุ์พื้นเมือง ภายใต้นี้มีการส่งเสริมให้มีการปลูกยางพาราพันธุ์ดีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งยางพารานี้มีปลูกมากในเขตอำเภอเมืองฯ อำเภอแหลมงอบ และอำเภอเขาสมิง สำหรับพื้นที่ปลูกยางพาราพันธุ์ดีที่ได้รับการส่งเสริมจะปลูกพืชแซมระหว่างแถวด้วย พืชที่ปลูกแซมได้แก่ สับปะรด ถั่ว พริก เป็นต้น
- 9) พื้นที่สวนมะพร้าว มีพื้นที่ประมาณ 14,743 ไร่ มะพร้าวมีปลูกมากตามชายทะเลแถบอำเภอคลองใหญ่ อำเภอแหลมงอบ และตอนใต้ของอำเภอเมืองฯ
- 10) มันสำปะหลัง มีพื้นที่ประมาณ 142,903 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกในบริเวณป่าที่ถูกทำลาย ปลูกมากในเขตอำเภอเมือง อำเภอเขาสมิง และอำเภอแหลมงอบ
- 11) พื้นที่นาข้าว มีพื้นที่ประมาณ 158,610 ไร่ เป็นพื้นที่ทำนามีทั้งนาดำและนาหว่าน ส่วนมากทำนาครั้งเดียวอาศัยน้ำฝน มีพื้นที่บางแห่งที่สามารถปลูกพืชผักหลังการเก็บเกี่ยวได้ พืชที่ปลูกตามได้แก่ ถั่วลิสง พริก และพืชผักอื่น ๆ พื้นที่ทำนามีอยู่ทุกอำเภอ

- 12) พื้นที่ป่าไม้ มีพื้นที่ประมาณ 792,922 ไร่ เป็นพื้นที่ป่าคงคิบ ป่าเบญจพรรณ ป่าชายเลน และป่าละเมาะ ทั้งที่เป็นป่าสมบูรณ์ และป่าที่ถูกทำลายซึ่งส่วนมากแผ้วถางพื้นที่เพื่อทำการเกษตร เช่น ปลูกมันสำปะหลัง
- 13) แหล่งน้ำ มีพื้นที่ประมาณ 6,525 ไร่ เป็นทั้งแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ
- 14) ที่ลุ่ม มีพื้นที่ประมาณ 9,225 ไร่ เป็นทั้งที่ลุ่มน้ำท่วม และไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์
- 15) พื้นที่ไม่ได้สำรวจ มีพื้นที่ประมาณ 221,028 ไร่ เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้มีการสำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ เกษต่าง ๆ

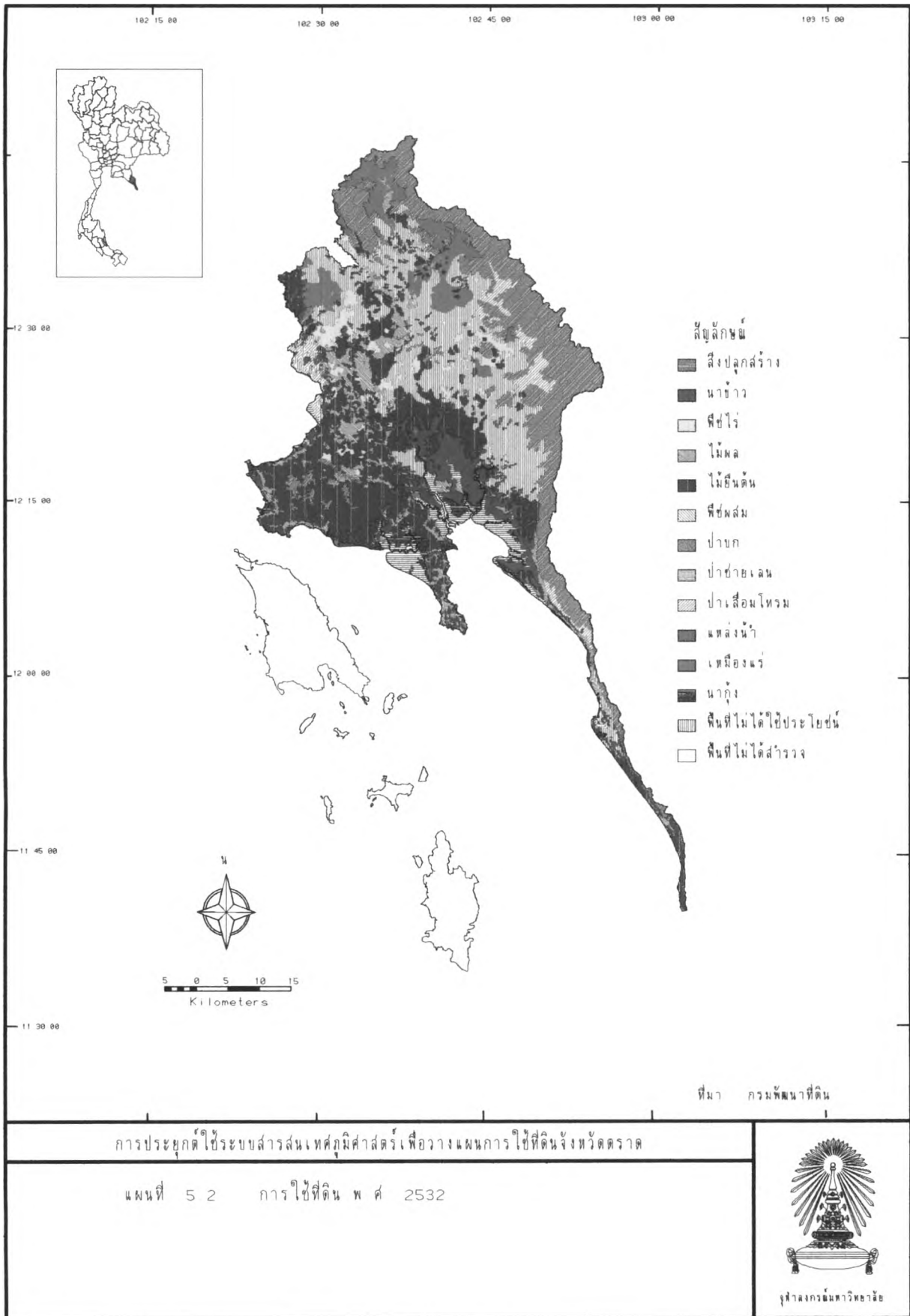
2. สภาพการใช้ที่ดินในปี พ.ศ. 2532

จากการสำรวจสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดตราดในปี พ.ศ. 2532 ด้วยภาพถ่ายดาวเทียมสีผสมเท็จแลนด์ซาระบบ TM (Thematic Mapper) โดยกองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน สามารถจำแนกประเภทการใช้ที่ดินของจังหวัดตราดได้ดังนี้ (ตารางที่ 5.2 และ แผนที่ 5.2)

- 1) พื้นที่อยู่อาศัย มีพื้นที่ประมาณ 31,360 ไร่ หรือร้อยละ 1.78 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ซึ่งพื้นที่อยู่อาศัยประกอบด้วยพื้นที่ดังต่อไปนี้
- 1.1) ตัวเมืองและย่านการค้า มีพื้นที่ประมาณ 5,108 ไร่ หรือร้อยละ 0.29 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ได้แก่ บริเวณชุมชนใหญ่ ๆ ของจังหวัดตราด เช่น ตำบลอำเภอเมืองตราด และอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัด ซึ่งเป็นบริเวณที่มีชุมชนอยู่หนาแน่นประกอบด้วย ที่อยู่อาศัยและย่านการค้า มีระบบสาธารณูปโภคที่สมบูรณ์กว่าหมู่บ้าน
- 1.2) หมู่บ้าน มีพื้นที่ประมาณ 24,694 ไร่ หรือร้อยละ 1.40 ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่ บริเวณชุมชนขนาดเล็ก ที่อยู่อาศัยไม่หนาแน่นมากนัก ส่วนมากจะอยู่นอกตัวเมือง และจะมีการตั้งถิ่นฐานไปตามแนวถนน และริมแม่น้ำ ซึ่งจะมีทั้งไม่มีขั้นบันไดหรือมีผลปลูกอยู่ในบริเวณหมู่บ้าน และชายฝั่งทะเล อันได้แก่ หมู่บ้านชาวประมงต่าง ๆ
- 1.3) สถานที่ราชการ มีพื้นที่ประมาณ 1,428 ไร่ หรือร้อยละ 0.08 ของพื้นที่ทั้งหมด ได้แก่ บริเวณที่เป็นค่ายทหาร (ฐานส่งกำลังบำรุงทหารเรือ) วัด และ โรงเรียน นอกจากนี้ยังรวมไปถึงสถานีประมง และสำนักงานชลประทาน โครงการชลประทานอ่างเก็บน้ำ

ตารางที่ 5.2 สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดตราด พ.ศ. 2532

ประเภทการใช้ที่ดิน	พื้นที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่อยู่อาศัย	31,360	1.78
ตัวเมืองและย่านการค้า	5,108	0.29
หมู่บ้าน	24,695	1.40
สถานที่ราชการ	1,428	0.08
สถานिकมណาคม	129	0.01
พื้นที่เกษตรกรรม	615,012	34.90
นาข้าว	130,238	7.39
พืชไร่	25,433	1.44
มันสำปะหลัง	15,675	0.89
สับปะรด	9,759	0.55
ไม้ยืนต้น	305,695	17.36
ยางพารา	304,854	17.30
ยูคาลิปตัส	841	0.05
ไม้ผล	124,685	7.07
สวนผสม	98,079	5.57
ส้ม	1,300	0.07
ทุเรียน	607	0.03
เงาะ	1,064	0.06
มะพร้าว	23,635	1.64
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	28,961	1.64
นากุ้ง	28,961	1.64

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ประเภทการบริโภค	พื้นที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ป่าไม้	377,156	21.40
ป่าประเภทไม่ผลัดใบ	280,749	15.93
ป่าดิบ	234,571	13.31
ป่าเสม็ด	4,453	0.24
ป่าเต็งไม้เค็ม	37,027	2.10
ป่าละเมาะ	4,698	0.27
ป่าประเภทผลัดใบ	96,407	5.47
ป่าเบญจพรรณ	91,117	5.17
ป่าไฟ	5,290	0.30
ป่าเสื่อมโทรม	47,531	2.70
ป่าเสม็ดเสื่อมโทรม	2,271	0.13
ป่าเต็งไม้เค็มเสื่อมโทรม	13,575	0.77
ป่าเบญจพรรณเสื่อมโทรม	31,685	1.80
แหล่งน้ำ	22,747	1.29
แหล่งน้ำธรรมชาติ	18,087	1.03
แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	4,660	0.26
พื้นที่อื่น ๆ	447,041	25.38
พื้นที่ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	326,980	18.56
ทุ่งหญ้า	143,979	4.17
ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม	183,001	10.39

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

สภาพการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ลุ่ม	21,976	1.25
พื้นที่ลุ่มน้ำแข็ง	19,472	1.11
พื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ	2,504	0.14
เมืองแร่	98,085	5.57
เมืองแร่ดำเนินการ	98,085	5.57
พื้นที่ป่าไม้ได้สำรวจ (หมู่เกาะต่าง ๆ)	221,028	12.55
รวม	1,761,875	100.00

ที่มา : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

เขาระกา อำเภอมือเืองฯ และส่วนราชการอื่น ๆ ที่มีบริเวณกว้างพอที่จะลงขอบเขตในแผนที่มาตราส่วน 1:100,000 ได้

1.4) สถานีคมนาคม มีพื้นที่ประมาณ 129 ไร่ หรือร้อยละ 0.01 ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่ สถานีรถไฟทางทหาร เป็นต้น

2) พื้นที่เกษตรกรรม มีพื้นที่ประมาณ 615,012 ไร่ หรือร้อยละ 34.90 ของพื้นที่จังหวัด ประกอบด้วยพื้นที่ปลูกพืชที่สำคัญ ๆ ดังนี้

2.1) นาข้าว มีพื้นที่ประมาณ 130,238 ไร่ หรือร้อยละ 7.39 ของพื้นที่จังหวัด สามารถจำแนกประเภทการกานาได้ดังนี้

ก) นาดี มีพื้นที่ประมาณ 129,820 ไร่ หรือร้อยละ 7.37 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้หมู่บ้านและอยู่ในเขตชลประทาน ซึ่งสามารถควบคุมน้ำได้ พื้นที่

ทำนาส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมือง ในอนาคตมีแนวโน้มว่าพื้นที่นี้จะลดลงเพราะขาดแรงงาน และพื้นที่ชลประทานที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลจะถูกเปลี่ยนเป็นนาแก้ง

พันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกในเขตชลประทาน ได้แก่ พันธุ์ กข.15 ขาวมะลิ 105 และพันธุ์นางมณี ถึงแม้ว่าพื้นที่จะอยู่ภายใต้เขตชลประทานแต่เกษตรกรไม่นิยมปลูก 2 ครั้ง หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปีแล้ว เกษตรกรจะเริ่มเตรียมดิน และปลูกพืชอายุสั้นหลังข้าวที่นิยมนิยมปลูก ได้แก่ มันเทศ ข้าวโพดพันธุ์ข้าวเหนียว ถั่วลิสง และพืชผัก

ข) นาหว่าน มีพื้นที่ประมาณ 418 ไร่ หรือร้อยละ 0.02 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน และขาดแคลนแรงงาน เป็นนาอาศัยน้ำฝน สะดวกต่อการเตรียมดินและการปลูก พันธุ์ข้าวที่นิยมใช้ส่วนมากใช้พันธุ์พื้นเมือง ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวเหนียวและพันธุ์ข้าวตาแห้ง นอกจากนี้เกษตรกรยังนิยมปลูกพืชอายุสั้น เช่น ข้าวโพด ถั่วลิสง เผือก มันเทศ และพืชผัก หลังการเก็บเกี่ยวเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีปริมาณน้ำฝนเพียงพอ

2.2) พืชไร่ มีพื้นที่ประมาณ 25,433 ไร่ หรือร้อยละ 1.44

ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พืชไร่ที่สำคัญของจังหวัดคราด ได้แก่ มันสำปะหลัง และสับปะรด สำหรับถั่วลิสง มันเทศ เผือก ข้าวโพด นิยมปลูกในพื้นที่นาหลังการเก็บเกี่ยวแล้ว

ก) มันสำปะหลัง มีพื้นที่ประมาณ 15,675 ไร่ หรือร้อยละ 0.89 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด โดยจะพบว่าพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากสาเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรก ราคามันเส้นในตลาดโลกลดต่ำลง ทำให้เกษตรกรหันไปปลูกพืชอื่นแทน เช่น ยางพารา เป็นต้น ส่วนประการที่สองเกิดจากผลกระทบที่เกิดจากโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ทำให้มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรกันมาก จึงทำให้ราคาที่ดินพุ่งสูงขึ้น พื้นที่ถูกปล่อยทิ้งร้างโดยไม่ทำประโยชน์ สำหรับพันธุ์มันสำปะหลังที่นิยมปลูกเป็นพันธุ์พื้นเมืองและพันธุ์ระยะของ 1 ซึ่งเป็นพันธุ์ที่มีเปอร์เซ็นต์แป้งสูง ปลูกเพื่อใช้ เป็นอาหารสัตว์โดยการบดเป็นแล้วตากแห้ง แล้วจึงเข้าโรงงานอัด เม็ด เพื่อส่งออกต่อไป

การปลูกมันสำปะหลังโดยทั่วไป มักจะปลูกหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว เหตุที่เกษตรกรมักนิยมปลูกหลังการเก็บเกี่ยว เนื่องจากความชื้นในดินยังพอมีอยู่ซึ่งจะทำให้มันสำปะหลังสามารถแตกยอดได้ การดูแลรักษาไม่ยุ่งยาก เพราะเป็นพืชทนแล้ง โรคแมลงศัตรูพืชน้อย อายุการเก็บเกี่ยวประมาณ 9-12 เดือน ขึ้นอยู่กับราคาตลาด

ข) สับปะรด มีพื้นที่ประมาณ 9,759 ไร่ หรือร้อยละ 0.55 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด สับปะรดนับว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกกันมาก เนื่องจากให้ผลตอบแทนค่อนข้าง

ข้างสูง มีตลาดรับซื้อที่แน่นอน แต่การลงทุนก็ค่อนข้างจะสูงด้วยเช่นกัน (4,231.74 บาทต่อไร่ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2528) แหล่งปลูกสับปะรดมากที่สุด คือ อำเภอเขาสมิง อำเภอเมืองฯ และอำเภอแหลมงอบ ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกมี 2 พันธุ์ คือ พันธุ์ปัตตาเวีย ซึ่งเป็นพันธุ์สำหรับส่งโรงงานอาหารปลาไว้ระบอง และพันธุ์ตราดสีทอง (พันธุ์สิงคโปร์) สำหรับบริโภคสด นิยมปลูกสลับกับยางพาราขณะที่ค้ำยังเล็ก (1-3 ปี) และสามารถปลูกได้ตลอดปี แต่เนื่องจากสับปะรดเป็นพืชที่ต้องการการดูแลรักษาค่อนข้างมาก มีการใช้ฮอร์โมนเร่งดอก ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช ฉะนั้นการลงทุนจึงค่อนข้างสูง ในปัจจุบันเนื่องจากเกษตรกรหันมาปลูกกันมากขึ้น ทำให้ผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกัน และในขณะนี้ปลูกไม่มีโรงงานแปรรูปต้องส่งไปยังจังหวัดระยอง จึงส่งผลทำให้พื้นที่เพาะปลูกสับปะรดลดลง

2.3) ไม้ยืนต้น มีพื้นที่ประมาณ 305,695 ไร่ หรือร้อยละ 17.36 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ไม้ยืนต้นที่นิยมปลูกกันมากที่สุดคือ ยางพารา มีพื้นที่ประมาณ 304,854 ไร่ หรือร้อยละ 17.30 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ยางพาราจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรนิยมปลูกมากเป็นอันดับหนึ่ง เป็นยางพันธุ์ดีประมาณร้อยละ 93 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดตราด) อำเภอที่มีการปลูกยางพารามากที่สุดคือ อำเภอเขาสมิง อำเภอเมืองฯ อำเภอปอไร่ และอำเภอคลองใหญ่ ตามลำดับ พันธุ์ที่นิยมปลูกกันมากที่สุดคือ พันธุ์จีทีวัน, อาร์อาร์ไอเอ็ม 600, พีบี 5/51 ซึ่งจะให้ผลผลิตเฉลี่ยประมาณไร่ละ 300 กิโลกรัม และ 180 กิโลกรัม ตามลำดับ เมื่อเทียบกับยางพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งจะให้ผลผลิตประมาณ 125-250 กิโลกรัม เท่านั้น สำหรับการเก็บเกี่ยวยางพาราจะเริ่มกรีดยัดต่อเมื่อต้นยางมีอายุ 6 ปีครึ่งถึง 7 ปีขึ้นไป ในการขายยางแผ่นบางสวนยางจะใช้วิธีการรวมกลุ่มแล้วให้พ่อค้ารับซื้อประมูล ผลผลิตประมาณร้อยละ 80 จะถูกส่งไปเข้าโรงงานที่จังหวัดระยอง ที่เหลือจะถูกส่งไปจังหวัดจันทบุรีและกรุงเทพฯ

ส่วนยูคาลิปตัส มีพื้นที่ประมาณ 841 ไร่ หรือร้อยละ 0.05 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เป็นสวนปลูกยูคาลิปตัสในพื้นที่ของกรมราชทัณฑ์ จังหวัดตราด ปัจจุบันยังมีความนิยมปลูกกันน้อย สำหรับไม้ยืนต้นอื่น ๆ เช่น ไม้ตง เริ่มมีการปลูกบ้าง แต่เป็นแปลงขนาดเล็ก ๆ กระจายทั่วไปในเขตอำเภอเขาสมิง ซึ่งไม่สามารถลงขอบเขตในแผนที่มาตราส่วนนี้ได้

2.4) ไม้ผล มีพื้นที่ประมาณ 124,685 ไร่ หรือร้อยละ 7.07 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ไม้ผลที่สำคัญของจังหวัดตราด ได้แก่ เงาะ ทุเรียน มะพร้าว มังคุด ลางสาด ส้ม และระกำหวาน เป็นต้น เกษตรกรนิยมปลูกเป็นแปลงไม่ใหญ่นักคิดต่อกันหลายเจ้าของเป็นสวนผสม

มักนิยมปลูกหลายชนิดปะปนกันไป พื้นที่เพาะปลูกจะอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำสายสำคัญ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา คลองใหญ่ เป็นต้น ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่ปลูกกันมากขึ้นเพราะได้ผลตอบแทนสูง และระยะยาว แต่การลงทุนก็ค่อนข้างสูงตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วย เช่น ฮอร์โมนช่วยในการออกผลนอกฤดู ตลอดจนสารควบคุมการเจริญเติบโตอื่น ๆ รวมทั้งยาปราบ-ศัตรูพืช ฤดูกาลผลิตจะอยู่ในช่วงตั้งแต่เดือนเมษายน-กรกฎาคม ของแต่ละปี

ก) สวนผลไม้ผสม มีพื้นที่ประมาณ 98,079 ไร่ หรือร้อยละ 5.57 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ลักษณะ เป็นไม้ผลหลายชนิดปะปนกันโดยปลูกติดต่อกัน ส่วนมากมักอยู่ริมแม่น้ำ และบริเวณรอบหมู่บ้านที่อยู่อาศัย ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้นไปบนพื้นที่ค่อนข้างมาก เช่น บริเวณอำเภอเขาสมิง เป็นต้น ชนิดไม้ผลที่นิยมปลูกได้แก่ เงาะ ทุเรียน ส้ม เป็นต้น

ข) ส้ม มีพื้นที่ประมาณ 1,300 ไร่ หรือร้อยละ 0.07 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่ปลูกส้มตามความเป็นจริงมีมากกว่านี้ เพราะบางพื้นที่ไม่สามารถลงขอบเขตเป็นส่วนเดียวได้ เพราะปลูกปะปนกับไม้ผลชนิดอื่น ชนิดส้มที่นิยมปลูกกันมากคือ ส้มเขียวหวาน และส้มโอ ปัจจุบันพื้นที่ปลูกส้มมีแนวโน้มลดลง เพราะมีปัญหาเรื่องน้ำ เนื่องจากส้มต้องการน้ำมาก ขณะออกดอกและติดผล รวมทั้งศัตรูพืชอื่น ๆ

ค) ทุเรียน มีพื้นที่ประมาณ 607 ไร่ หรือร้อยละ 0.03 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่เพาะปลูกทุเรียนมีทุกอำเภอ อำเภอที่ปลูกมากที่สุดคือ อำเภอเขาสมิง ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกบริเวณอำเภอเขาสมิงมากขึ้น พันธุ์ที่นิยมปลูกกันมากคือ พันธุ์ชะนี เพราะดูแลรักษาง่ายกว่า ทนต่อโรคและแมลงสูงกว่าพันธุ์หนอทอง นอกจากนี้ยังพันธุ์เก่าหายาก เป็นต้น ทุเรียนมีอายุการเก็บเกี่ยวประมาณ 4-5 ปีขึ้นไปขึ้นอยู่กับวิธีการบำรุงรักษา ในแต่ละปีจะแก่สุกเก็บเกี่ยวได้ไม่พร้อมกันขึ้นอยู่กับพันธุ์ โดยจะทยอยออกสู่ตลาด 2-3 รุ่น ในช่วงเดือนเมษายน-กรกฎาคม

ง) เงาะ มีพื้นที่ประมาณ 1,065 ไร่ หรือร้อยละ 0.06 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พันธุ์ที่นิยมปลูกมี 2 พันธุ์คือ เงาะโรงเรียน และเงาะสีชมพู อำเภอที่ปลูกมากที่สุดคือ อำเภอเขาสมิง อำเภอเมือง อำเภอแหลมงอบ และอำเภอปอไร่ เป็นต้น

จ) มะพร้าว มีพื้นที่ประมาณ 23,635 ไร่ หรือร้อยละ 1.34 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่ปลูกมะพร้าว ส่วนมากมักจะอยู่ตามชายฝั่งทะเล ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่ปลูกในบริเวณพื้นที่ชายเลน พันธุ์มะพร้าวส่วนใหญ่ เนื้อหนา ลำต้นสูงอายุยืน ฤดูกาลผลิตมะพร้าวจะ

ทยอยให้ผลทั้งปี การขายผลผลิตส่วนใหญ่จะขายผลสด แต่ในช่วงที่ผลผลิตออกมาราคาจะต่ำ เกษตรกรจึงมักจะนำมาทำ เป็น เนื้อมะพร้าวตากแห้งจำหน่าย

นอกจากไม้ผลชนิดที่กล่าวมาแล้วยังมีไม้ผลชนิดอื่น ๆ เช่น ลางสาด ฝรั่ง และระกำหวาน แต่ไม่สามารถลงขอบเขตที่เนื้อที่เพาะปลูกได้ เนื่อง จากมีการปลูก ปะปนกับไม้ผลชนิดอื่น ๆ ในเนื้อที่เดียวกัน

2.5) สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 28,961 ไร่ หรือร้อยละ 1.64 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด สัตว์น้ำที่นิยมเพาะ เลี้ยงตามแนวชายฝั่งทะเลมากที่สุด และสามารถลง ขอบเขตในแผนที่ได้คือ การทำนากุ้งกุลาดำ ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่บุกเบิก เข้าไปในเนื้อที่ป่าชายเลน มากขึ้น พื้นที่นาข้าวบางแห่งก็มีการพัฒนาเป็นนากุ้งไปแล้ว ลักษณะการเลี้ยงมี 2 ลักษณะคือ เลี้ยง แบบพัฒนา โดยการปล่อยลูกกุ้งที่ผ่านการอนุบาลมาแล้วลงในนากุ้งที่เตรียมไว้ มีการให้อาหาร ตามหลักวิชาการ รวมทั้งการรักษาคุณภาพน้ำ ตลอดจนการให้ยาปฏิชีวนะแก่ลูกกุ้งด้วย อีกลักษณะ หนึ่งเป็นการเลี้ยงแบบดั้งเดิม โดยการสร้างทางส่งน้ำจากทะเลเพื่อนำ เชื้อกุ้งธรรมชาติมา เลี้ยง ในนากุ้งที่เตรียมไว้ การเลี้ยงวิธีนี้จะให้ผลผลิตไม่แน่นอนแล้วแต่จำนวน เชื้อกุ้ง บริเวณที่มีการ ทำนากุ้งกันมาก คือ ชายฝั่งทะเลแถบอำเภอเมืองฯ และอำเภอแหลมงอบ นอกจากนี้ยังมีการ เพาะ เลี้ยงสัตว์น้ำชนิดอื่น ๆ แต่มีพื้นที่ไม่มากนัก เช่น กุ้งทะเล เป็นต้น

3) พื้นที่ป่าไม้ มีพื้นที่ประมาณ 377,156 ไร่ หรือร้อยละ 21.40 ของพื้นที่ ทั้งจังหวัด เนื่องจากจังหวัดตราดอยู่ติดชายฝั่งทะเลและปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยค่อนข้างสูงประมาณ 4,700 มิลลิเมตร ซึ่งปริมาณน้ำฝนนี้เป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดประเภทป่าไม้ พื้นที่ส่วนที่ เป็นภูเขาติดต่อกับทะเล และภูเขาสูงตอนในแผ่นดิน (Inner land) จะเป็นป่าไม้ไม่ผลัดใบ บริเวณที่ลุ่มต่ำน้ำทะเลท่วมถึงจะเป็นป่าชายเลน บริเวณที่เป็นน้ำกร่อยเคยได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล มาก่อนจะเป็นป่าเสม็ดซึ่งยังคงมีเหลือบ้าง และบริเวณที่ลาดเชิงเขาจะเป็นป่าเบญจพรรณ ซึ่งปัจจุบัน มีการบุกเบิกเพื่อใช้เป็นที่เกษตรกรรมกันมาก

3.1) ป่าประเภทไม้ผลัดใบ มีพื้นที่ประมาณ 280,749 ไร่ หรือร้อยละ 15.93 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

ก) ป่าดงดิบ มีพื้นที่ประมาณ 234,571 ไร่ หรือร้อยละ 13.31 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด บริเวณที่พบมาก ได้แก่ บริเวณที่ภูเขาบรรทัดตลอดแนวด้านตะวันออกจาก เหนือจดใต้ ซึ่งเป็นเขตชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย (เขมร)

ประกอบด้วยป่าดิบชื้น ซึ่งมีความหนาแน่นค่อนข้างมาก ไม้พื้นล่างเป็นพวกปาล์ม ป่าชนิดนี้จะพบตามภูเขาสูงและหุบเขา ส่วนป่าดิบแล้งจะพบตามเนินเขา ลักษณะ เป็นป่าโปร่งกว่า

ข) ป่าเสม็ด มีพื้นที่ประมาณ 4,453 ไร่ หรือร้อยละ 0.25 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด จะพบบริเวณพื้นที่น้ำกร่อยมักมีน้ำแช่ขัง หรือขึ้นแฉะ เป็นบริเวณซึ่งเคยได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลมาก่อน พบมากบริเวณพื้นที่ลุ่มริมคลองใหญ่ อำเภอเมืองตราด

ค) ป่าเลนน้ำเค็ม มีพื้นที่ประมาณ 37,027 ไร่ หรือร้อยละ 2.10 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ป่าชายเลนหลายชนิดปะปนกัน ที่พบมากคือ แสม โกงกาง ลำพู เป็นต้น พบมากตามปากแม่น้ำ และสองฝั่งริมแม่น้ำเวฬุ และคลองใหญ่ เขตอำเภอเมืองตราด

ง) ป่าละเมาะ มีพื้นที่ประมาณ 4,698 ไร่ หรือร้อยละ 0.27 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด จะพบกระจายตามแนวชายหาดและสันทราย ในเขตอำเภอเมืองตราด และอำเภอคลองใหญ่ ลักษณะ เป็นป่าโปร่งมีไม้ใหญ่ปะปนเล็กน้อย

3.2) ป่าประเภทลัดดาใบ มีพื้นที่ประมาณ 96,407 ไร่ หรือร้อยละ 5.47 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

ก) ป่าเบญจพรรณ มีพื้นที่ประมาณ 91,117 ไร่ หรือร้อยละ 5.17 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด จะพบตามบริเวณเนินเขาและพื้นที่มีลักษณะ เป็นลูกคลื่นลอนลาดต่อจากพื้นที่ป่าดงดิบ ตามแนวทิวเขาฝั่งตะวันออกของจังหวัดตราดพบมากในเขตพื้นที่อำเภอบ่อไร่ และอำเภอเขาสมิง

ข) ป่าไผ่ มีพื้นที่ประมาณ 5,290 ไร่ หรือร้อยละ 0.03 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ลักษณะ เป็นไผ่พุ่มขึ้นตามธรรมชาติบริเวณแนวริมสองฝั่งแม่น้ำ และพื้นที่ที่มักจะมีน้ำท่วมถึงในฤดูฝนทุกปี เป็นที่ซึ่งชาวบ้านใช้ เป็นแหล่งหาหน่อไม้ไปขายทำรายได้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี พบมากที่บ้านบางกลาง ริมแม่น้ำเวฬุ อำเภอเขาสมิงเขตติดต่อกับจังหวัดจันทบุรี

4) ป่าเสื่อมโทรม มีพื้นที่ประมาณ 47,531 ไร่ หรือร้อยละ 2.70 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ประกอบด้วยป่าเสม็ด ป่าชายเลนน้ำเค็ม ซึ่งถูกบุกรุกเพื่อเตรียมทำเป็นพื้นที่นาถุ้ง และป่าเบญจพรรณ ซึ่งปัจจุบันมีการบุกรุกกันมาก โดยเฉพาะเขตอำเภอบ่อไร่ และอำเภอเขาสมิง

5) แหล่งน้ำ มีพื้นที่ประมาณ 22,747 ไร่ หรือร้อยละ 1.29 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด

5.1) แหล่งน้ำธรรมชาติ มีพื้นที่ประมาณ 18,087 ไร่ หรือร้อยละ 1.03 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ประกอบด้วยลำนํ้าต่าง ๆ เช่น เหนง บึงขนาดใหญ่ ที่สามารถลง ขอบเขตได้ รวมทั้งบริเวณปากแม่น้ำ เช่น แม่น้ำเวฬุ คลองใหญ่ เป็นต้น

5.2) แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีพื้นที่ประมาณ 4,660 ไร่ หรือร้อยละ 0.26 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ประกอบด้วยอ่างเก็บน้ำเพื่อการชลประทานขนาดเล็ก และขนาดกลาง เช่น อ่างเก็บน้ำเขาระกา อ่างเก็บน้ำบ้านมะม่วง อ่างเก็บน้ำบ้านมะนาว เป็นต้น

6) พื้นที่อื่น ๆ มีพื้นที่ประมาณ 447,041 ไร่ หรือร้อยละ 25.38 ของพื้นที่ ทั้งจังหวัด ประกอบด้วยพื้นที่สำคัญ ๆ ได้แก่ พื้นที่ทุ่งหญ้า ซึ่งเคยเป็นพื้นที่เกษตรกรรมมาก่อน ปัจจุบันถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ บางบริเวณเป็นทุ่งหญ้าธรรมชาติที่มีลักษณะดินชั้นไม่สามารถทำการเกษตรได้ นอกจากนี้เป็นพื้นที่ลุ่มและเหมืองแร่พลอย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1) พื้นที่ทุ่งหญ้า มีพื้นที่ประมาณ 326,980 ไร่ หรือร้อยละ 18.56 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ประกอบด้วยทุ่งหญ้าธรรมชาติ และทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่มเตี้ย ซึ่งบางบริเวณเคยทำการเกษตรมาก่อนแล้วถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ และบางบริเวณเคยเป็นป่าแล้วถูกบุกรุกเพื่อใช้เป็นที่ทำการเกษตร

6.2) พื้นที่ลุ่ม มีพื้นที่ประมาณ 21,976 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 1.25 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ประกอบด้วยพื้นที่ลุ่มน้ำขัง ซึ่งจะมีน้ำแช่ขังอยู่ตลอดทั้งปี ไม่สามารถทำการเกษตรได้ บางบริเวณเป็นน้ำกร่อยอยู่ปะปนกับพื้นที่ป่าเสม็ดหรือป่าเลนน้ำเค็ม ส่วนพื้นที่ลุ่มชื้นแฉะมักจะ เป็นที่ลุ่มต่ามีน้ำแช่ขังในฤดูฝนและจะแห้งในฤดูแล้ง

6.3) เหมืองแร่ มีพื้นที่ประมาณ 98,085 ไร่ หรือร้อยละ 5.57 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่เหมืองแร่ของจังหวัดตราด เป็นเหมืองแร่รัตนชาติทั้งสิ้น ปัจจุบันมีการขยายพื้นที่กันมากขึ้น เพราะเป็นแหล่งพลอยแดงที่มีชื่อเสียงของประเทศแห่งนี้ พื้นที่เหมืองมักจะพบตามถ้ำน้ำและเชิงเขา ลักษณะ เป็นเหมืองจิต ซึ่งมีความต้องการใช้น้ำเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดปัญหา การทับถมของตะกอนดินตามแหล่งน้ำต่าง ๆ ซึ่งมีส่งผลกระทบต่อลำน้ำต้นเขิน ดังนั้นจึงควรมีมาตรการ และการแก้ไขที่ดี พื้นที่ที่เป็นเหมืองพลอยเข้มมากในบริเวณอำเภอโป่งไร่ และพื้นที่บางแห่งของ อำเภอ เขาสมิง

7) พื้นที่ไม่ได้สำรวจ มีพื้นที่ประมาณ 221,028 ไร่ หรือร้อยละ 12.55 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ได้แก่ พื้นที่เกาะต่าง ๆ นอกชายฝั่งทะเลประมาณ 52 เกาะ

การเปลี่ยนแปลงสภาพการาชีที่ดินจังหวัดตราด

สำหรับการ เปลี่ยนแปลงสภาพการาชีที่ดินของจังหวัดตราด (ยกเว้น เกาะช้างและ เกาะกูด) ระหว่างปี พ.ศ. 2525-2532 พอสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 5.3)

1) ที่น่ออยู่อาศัย ในปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่ 31,360 ไร่ หรือร้อยละ 1.78 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2525 พบว่าเพิ่มขึ้น 10,049 ไร่ หรือร้อยละ 4.58 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นผลมาจากการเกิดโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และการเพิ่มของประชากรของจังหวัด โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมือง มีการขยายที่น่ออยู่อาศัยมากขึ้น และในพื้นที่อำเภอเบ่อไร่ บริเวณบ้านหนองบอน จะเกิดชุมชนขนาดใหญ่ซึ่งอพยพมาจากถิ่นอื่น เพื่อการแสวงโชคในการบุกพลอย นอกจากนี้ยังมีการขยายสถานีราชการบางส่วน เช่น สถานีทางทหาร เป็นต้น

2) ที่น่อเกษตรกรรม ในปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่ 615,012 ไร่ หรือร้อยละ 34.91 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2525 แล้ว ปรากฏว่ามีพื้นที่ลดลงโดยส่วนรวม 106,038 ไร่ สำหรับการที่น่อนาข้าวและพืชไร่ลดลงเนื่องจากการขยายตัวของพื้นที่นาถุ้ง ในถวนของพื้นที่นาและพืชไร่ เกษตรกรพบว่าให้ผลตอบแทนค่อนข้างต่ำ ประกอบกับมีการซื้อขายที่ดินกันมาก ทำให้เกิดการปล่อยที่น่อทิ้งร้างไว้เพื่อรอการขาย ส่วนที่น่อไม้ผลและไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้น เพราะส่วนหนึ่งเปลี่ยนที่น่อจากการปลูกพืชไร่จากพวกมันสำปะหลัง มาปลูกยางพาราและไม้ผล แม้ว่าจลลงทุนสูงแต่ก็ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าเช่นกัน และระยะยาวในอนาคตการตลาดจะดีกว่าด้วย

3) ที่น่อป่าไม้ ในปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่ 377,156 ไร่ หรือร้อยละ 21.41 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด ที่น่อป่าไม้ลดลงจากที่น่อป่าไม้เมื่อปี พ.ศ. 2525 ประมาณ 205,979 ไร่ โดยเฉลี่ยที่น่อป่าไม้ถูกทำลายประมาณ 29,000 ไร่ต่อปี ทั้งป่าบกและป่าชายเลน ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการที่น่อทำกิน สำหรับพื้นที่ชายฝั่งทะเล มีการบุกรุกเพื่อทำนาถุ้งกันมากในบริเวณอำเภอเมืองตราด อำเภอแหลมงอบ และอำเภอคลองใหญ่

4) แหล่งน้ำ ในปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่ 22,747 ไร่ หรือร้อยละ 1.29 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2525 ประมาณ 16,222 ไร่ เนื่องจากมีการขยายโครงการชลประทานในลักษณะโครงการขนาดเล็ก และบางพื้นที่เป็นแหล่งน้ำที่เกิดจากเหมืองพลอย

5) เหมืองแร่ ในปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่ประมาณ 98,085 ไร่ หรือร้อยละ 5.57 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2525 ประมาณ 79,310 ไร่ หรือเพิ่มขึ้น 4 เท่ากว่า

ตารางที่ 5.3 การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ระหว่างปี พ.ศ. 2525 และ 2532

ประเภทการใช้ที่ดิน	พ.ศ. 2525		พ.ศ. 2532		การเปลี่ยนแปลง	
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละต่อปี
1. ที่นันท่ออยู่อาศัย	21,311	1.21	31,360	1.78	10,049	4.58
2. ที่นันทฤษฎกรรม	692,089	39.28	615,012	34.91	(106,038)	-2.46
นาข้าว	158,610	9.00	130,238	7.39	(28,372)	-3.11
พืชไร่	142,903	8.11	25,433	1.44	(117,470)	-65.98
ไม้ยืนต้น	314,292	17.84	305,695	17.35	(8,597)	-0.40
ไม้ผล	76,284	4.33	124,685	7.08	48,401	5.55
อื่น ๆ	na	na	28,961	1.64	na	na
3. ที่นันทป่าไม้	583,135	33.10	377,156	21.41	(205,979)	-7.80
ป่าบก	512,150	29.07	330,978	18.79	(181,172)	-7.82
ป่าชายเลน	67,400	3.83	37,027	2.10	(30,373)	-11.72
อื่น ๆ	3,585	0.20	9,151	0.52	5,566	8.69
4. แหล่งน้ำ	6,525	0.37	22,747	1.29	16,222	10.19
5. เหมืองแร่	18,775	1.07	98,085	5.57	79,310	11.55
6. ที่นันทอื่น ๆ	219,012	12.43	396,487	22.50	177,475	6.39
7. ที่นันทไม่ได้สำรวจ	221,028	12.55	221,028	12.55	0	0.00
รวม	1,761,875	100.00	1,761,875	100.00	(28,961)	-0.23

ที่มา : การวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

หมายเหตุ : ที่นันทไม่ได้สำรวจได้แก่ เกาะต่าง ๆ

ทั้งนี้ เนื่องมาจากการคืนการแสวงโชค โดยมีการขยายพื้นที่สัมปทาน และในบางส่วนไม่สามารถควบคุมได้ ทำให้มีการขยายพื้นที่ออกไปนอกเขตสัมปทาน โดยเฉพาะบริเวณอำเภอป่าไร่

- 6) พื้นที่อื่น ๆ ในปี พ.ศ. 2532 มีพื้นที่ 396,487 ไร่ หรือร้อยละ 22.51 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด พื้นที่ส่วนนี้เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทิ้งร้าง ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้ว
- 7) พื้นที่ไม่ได้สำรวจ มีพื้นที่ 221,028 ไร่ หรือร้อยละ 12.55 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เนื่องจากมีลักษณะ เป็นเกาะต่าง ๆ ไม่ได้ทำการสำรวจ

แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

สำหรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในขนาดของจังหวัดตราด พอสรุปได้ดังนี้

- 1) พื้นที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น เพราะประชากรเพิ่มขึ้นรวมทั้งมีการขยายแหล่งอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น
- 2) พื้นที่เกษตรกรรม โดยส่วนรวมมีแนวโน้มลดลง ซึ่งเป็นผลกระทบจากการขยายตัวของโครงการพัฒนาชายฝั่งที่ฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งมีการกว้านซื้อที่ดินกันมาก แต่พื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผลมีแนวโน้มมากขึ้น เพราะมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยในการเพิ่มผลผลิต และขณะเดียวกันตลาดผลไม้ทั้งในและต่างประเทศ เริ่มมีขนาดที่โตขึ้นกว่า เดิม
- 3) พื้นที่ป่าไม้ มีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ถ้ารัฐบาลยังไม่มีการป้องกันการตัดไม้ที่เป็นอยู่ในรอบ 7 ปี มีอัตราการลดลงประมาณ 29,000 ไร่ต่อปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าชายเลน
- 4) พื้นที่แหล่งน้ำ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสำนักงานชลประทานเขต 9 ได้มีแผนงานที่จะสร้างโครงการชลประทานขนาด เล็กในอนาคต ซึ่งจะให้มีที่ชลประทานเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 187,900 ไร่

จากการศึกษาสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดตราดข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การการใช้ที่ดินส่วนใหญ่ของจังหวัดจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ร้อยละ 34.91 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด และพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 21.41 ซึ่งในเขตพื้นที่เกษตรกรรมนี้ จะพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ซึ่งสอดคล้องกับความเหมาะสมของดิน แต่ก็ยังมีความขัดแย้งในการใช้ที่ดินบางประเภท ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ทั้งนี้ เป็นปัญหาเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ และปัญหาที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งจะได้ทำการศึกษาสภาพของปัญหาที่เป็นในจังหวัดตราดต่อไป

สภาพปัญหาของจังหวัดตราด

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจ ประชากร สังคม โครงสร้างพื้นฐาน ระบบชุมชน ในบทที่ 4 และสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัด ในบทที่ 5 ประกอบกับศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่ ทำให้ทราบถึงบทบาทของจังหวัดตราดในอนาคตจะว่านออก ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการใช้ที่ดินให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และบทบาทของจังหวัด นอกจากนี้ยังสามารถแก้ไขปัญหาค่าที่เกิดขึ้นในจังหวัด และลดความขัดแย้งในการใช้ที่ดินให้น้อยที่สุด ซึ่งในการศึกษาต่อไปนี้จะกล่าวถึงสภาพปัญหาสำคัญ ๆ ที่พบในจังหวัดตราด ทั้งที่เป็นปัญหาหลักเกี่ยวกับกายภาพ และปัญหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัญหาทางกายภาพ สำหรับการศึกษาสภาพปัญหาของจังหวัดตราดนี้ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร ประกอบกับการสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2 ค.) ซึ่งได้ทำการจัดเก็บในปี พ.ศ. 2535 โดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จากนั้นจึงนำปัญหาต่าง ๆ มาพิจารณาถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัญหา ตลอดจนพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของปัญหา เพื่อให้เป็นแนวทางในการกำหนดแผนการใช้ที่ดินต่อไป

อนึ่ง ในการพิจารณาปัญหาจากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2 ค.) จะทำการคัดเลือกเฉพาะปัญหาที่สำคัญ ๆ และมีความสอดคล้องกับการวิเคราะห์ปัญหาโดยรวมจากการศึกษาข้อมูลทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร จากนั้นจึงทำการรวมกลุ่มหมู่บ้านที่ปัญหารุนแรงมากตามเกณฑ์การประเมินระดับความรุนแรงของปัญหาโดยกรมการพัฒนาชุมชน ให้เป็นปัญหาระดับตำบล กล่าวคือ จะพิจารณาจากสัดส่วนความรุนแรงของจำนวนหมู่บ้าน และแบ่งความรุนแรงออกเป็น 5 ระดับ คือ

- 1 = รุนแรงน้อยมาก
- 2 = รุนแรงน้อย
- 3 = รุนแรงปานกลาง
- 4 = รุนแรงสูง
- 5 = รุนแรงสูงมาก

ปัญหาที่คัดเลือกจากข้อมูล กชช. 2 ค. จะทำให้ทราบว่าพื้นที่ตำบลใดมีปัญหาเล็กน้อยเพียงใด ซึ่งประกอบด้วยปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

1. กลุ่มปัญหาทางกายภาพ

ปัญหาด้านกายภาพที่จะกล่าวถึงนี้ จะเป็นการจำแนกปัญหาตามการศึกษาทางด้านกายภาพในบทที่ 4 ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ อันได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรแร่ธาตุ ตลอดจนทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น ด้วยเหตุที่มีการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้มาใช้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัด ทำให้มีการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถของทรัพยากรที่จะเอื้ออำนวยซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และการพัฒนาพื้นที่ จนกลายเป็นปัญหาที่จำเป็นจะต้องมีการแก้ไข และวางแผนการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภพให้สามารถใช้งานได้ยั่งยืนต่อไป

การที่จังหวัดตราดมีลักษณะภูมิประเทศที่แบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือพื้นที่ราบ พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดลอนชัน และพื้นที่ภูเขา พื้นที่ราบ ได้แก่ พื้นที่ตอนล่างของจังหวัดบริเวณที่ราบกุ่มแม่น้ำตราด ในเขตอำเภอเมืองฯ พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาดลอนชัน ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด ได้แก่ บริเวณตอนเหนือของจังหวัด ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอเขาสมิง และบางส่วนของอำเภอแหลมงอบ ซึ่งจะพบว่าสภาพปัญหาทางกายภาพมีดังนี้ คือ

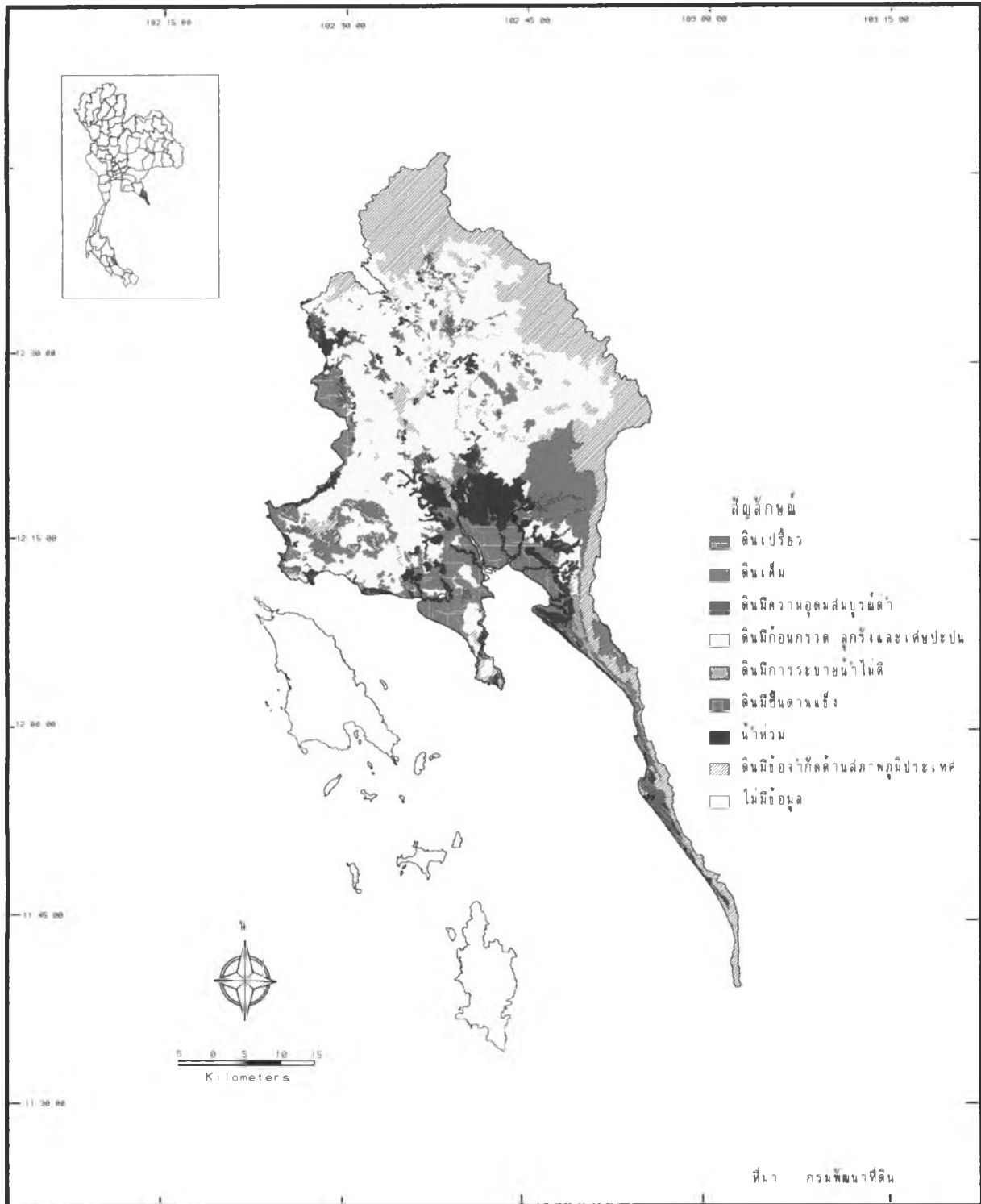
1.1 ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรดิน (แผนที่ที่ 5.3 และ 5.4)

1) ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของดิน

จากการสำรวจดินโดยกรมพัฒนาที่ดิน พบว่าลักษณะดินบางบริเวณที่มีคุณสมบัติทั้งทางเคมีและทางกายภาพไม่ดี มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและบางบริเวณดินมีลักษณะเป็นทรายตลอด ดินในบริเวณเหล่านี้จะมีโครงสร้างของดินไม่คงทนต่อการชะล้างและการพังทลาย โดยเฉพาะในบริเวณที่ว่างเปล่าไม่มีพืชปกคลุม เนื่องมาจากการทำลายป่าไม้ บางแห่งมีปัญหาเกี่ยวกับการมีก้อนกรวด ก้อนหินหรือลูกรังปะปนอยู่มาก จนทำให้ดินนั้นกลายเป็นดินตื้น ไม่เหมาะสมกับการที่จะนำาใช้ปลูกพืชเศรษฐกิจ บริเวณพื้นที่ที่ประสบปัญหา ได้แก่ ตำบลวังกระแจะ ตำบลห้วยแร่ ในเขตอำเภอเมืองตราด และพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเขาสมิง

2) ปัญหาเกี่ยวกับดินเค็ม

ดินเค็ม เกิดจากการที่มีน้ำทะเลท่วมถึงและแช่ขัง เป็นเวลานาน ส่วนใหญ่พบในพื้นที่อยู่ติดชายฝั่งทะเล และน้ำทะเลท่วมถึง หรือเป็นพื้นที่ที่มีน้ำทะเลเคยท่วมถึง พื้นที่เหล่านี้ไม่สามารถใช้ทำประโยชน์อย่างอื่นได้ นอกจากปล่อยให้เป็นที่ป่าชายเลน หรือตัดแปลงทำนาเกลือและบ่อปลา มีบางบริเวณที่นำมาปลูกข้าว แต่ได้ผลผลิตต่ำมาก บางแห่งถูกปล่อยทิ้ง

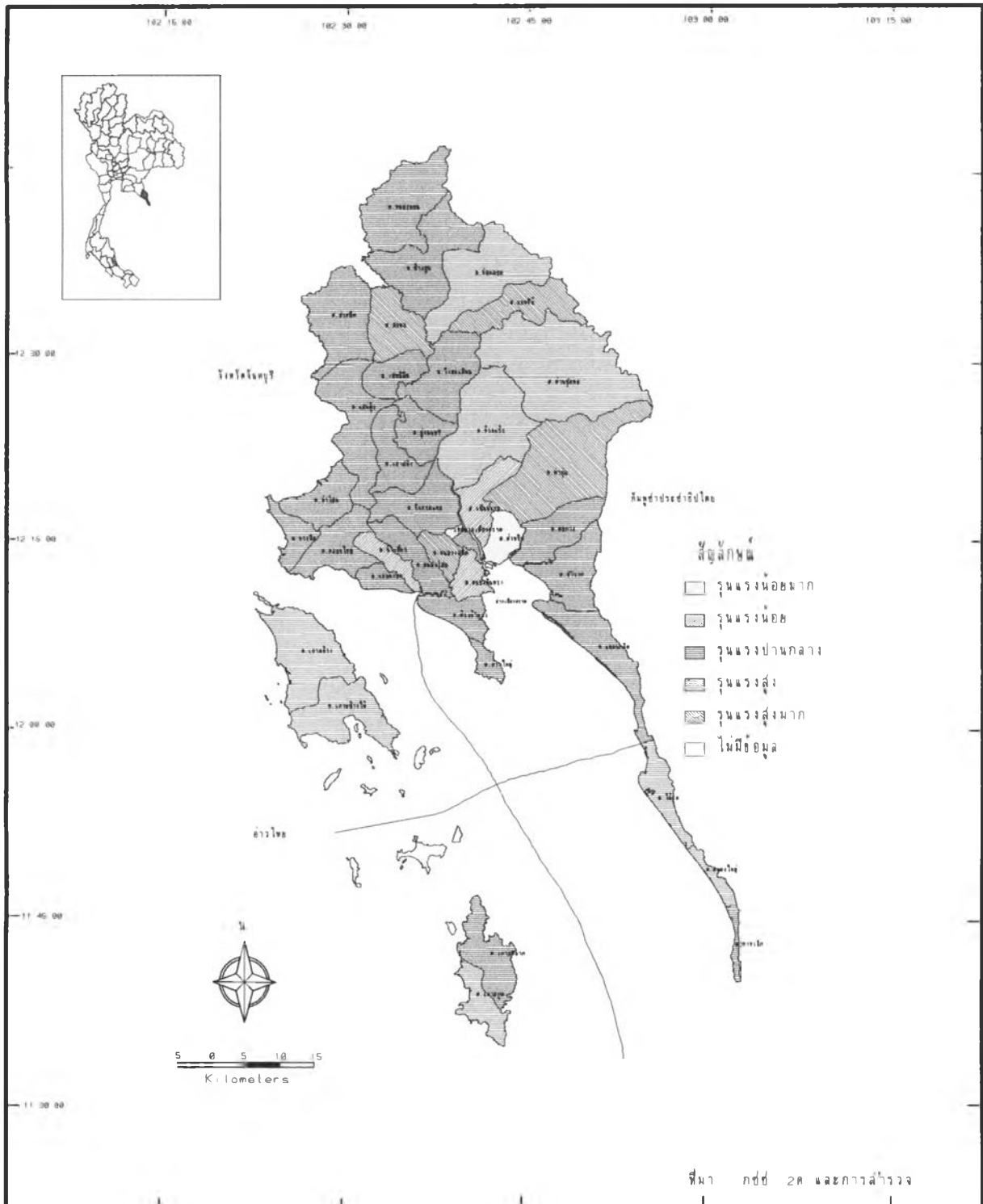

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5.3 ข้อจำกัดของดิน

กรมพัฒนาที่ดิน

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5.4 ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรดิน

ภาควิชาภูมิศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ไว้เป็นนาร้าง บริเวณที่ประสบปัญหา ได้แก่ ตำบลหนองค้อตรง ตำบลป่าพริก ตำบลหนองเสม็ด ตำบลเนินทราย ในเขตอำเภอเมืองฯ เป็นต้น

3) ปัญหาเกี่ยวกับดินเปรี้ยว

ดินเปรี้ยว คือ ดินที่มีหรือเคยมีกรดกำมะถันอยู่ในชั้นดินและมีลักษณะของจุลประสีเหลืองขาว เป็นสารประกอบที่เรียกว่า จาโรไซต์ (jarosite) อยู่ในดินชั้นล่าง กรดกำมะถันที่เกิดขึ้นจะ เป็นตัวที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อการปลูกพืช ทำให้พื้นที่เหล่านี้ไม่ค่อยเหมาะสมในการทำเกษตรกรรมหรือให้ผลผลิตต่ำ การที่จะนำพื้นที่ดินเปรี้ยวมาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุง ในการปรับปรุงดินเปรี้ยวมีอยู่หลายวิธี เช่น การขี้ ฆ่าวัชพืชรบกวน เพาะปลูก เพื่อป้องกัน การเกิดปฏิกิริยาเพิ่มออกซิเจนที่ทำให้เกิดกรดกำมะถันในดิน การระบายน้ำออกจากแปลง เพาะปลูกอยู่เสมอ ๆ เพื่อช่วยชะล้างสารที่เป็นพิษให้ลดน้อยลงจากดินบน การใส่ปูนต่าง ๆ ไล่ลงไปในดิน เช่น ปูนขาว ปูนมาร์ล เปลือกหอยเผาและหินปูนบด หรือการใส่สารเคมีใส่ลงในดิน เช่น แอมโมเนียมไดออกไซด์ ซึ่งการปรับปรุงดินเปรี้ยวนี้อาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง หรือหลายวิธีควบคู่กันไปตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

4) ปัญหาเกี่ยวกับการชะล้างพังทลายของดิน

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดตราดมีความลาดชันสูง ในปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ได้ถูกบุกรุกทำลายไปเพื่อใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่ ประกอบกับเกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว เพราะน้ำได้ชะล้างเอาอินทรีย์วัตถุและธาตุอาหารของพืชที่อยู่บนผิวดินออกไป ดังนั้น ในการใช้พื้นที่ที่มีความลาดชันสูงสำหรับการเกษตรกรรม จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อป้องกันการสูญเสียของหน้าดิน ช่วยให้สามารถทำการเกษตรกรรมได้อย่างถาวร ซึ่งการอนุรักษ์ดินและน้ำ อาจกระทำวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หรือหาหลายวิธีควบคู่กันไปตามความเหมาะสมของพื้นที่ เช่น การปลูกพืชคลุมดิน การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชตามแนวระดับ การปลูกพืชสลับแบบแถบ การทำคันดินขึ้นเป็นขั้นบันได เป็นต้น

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ

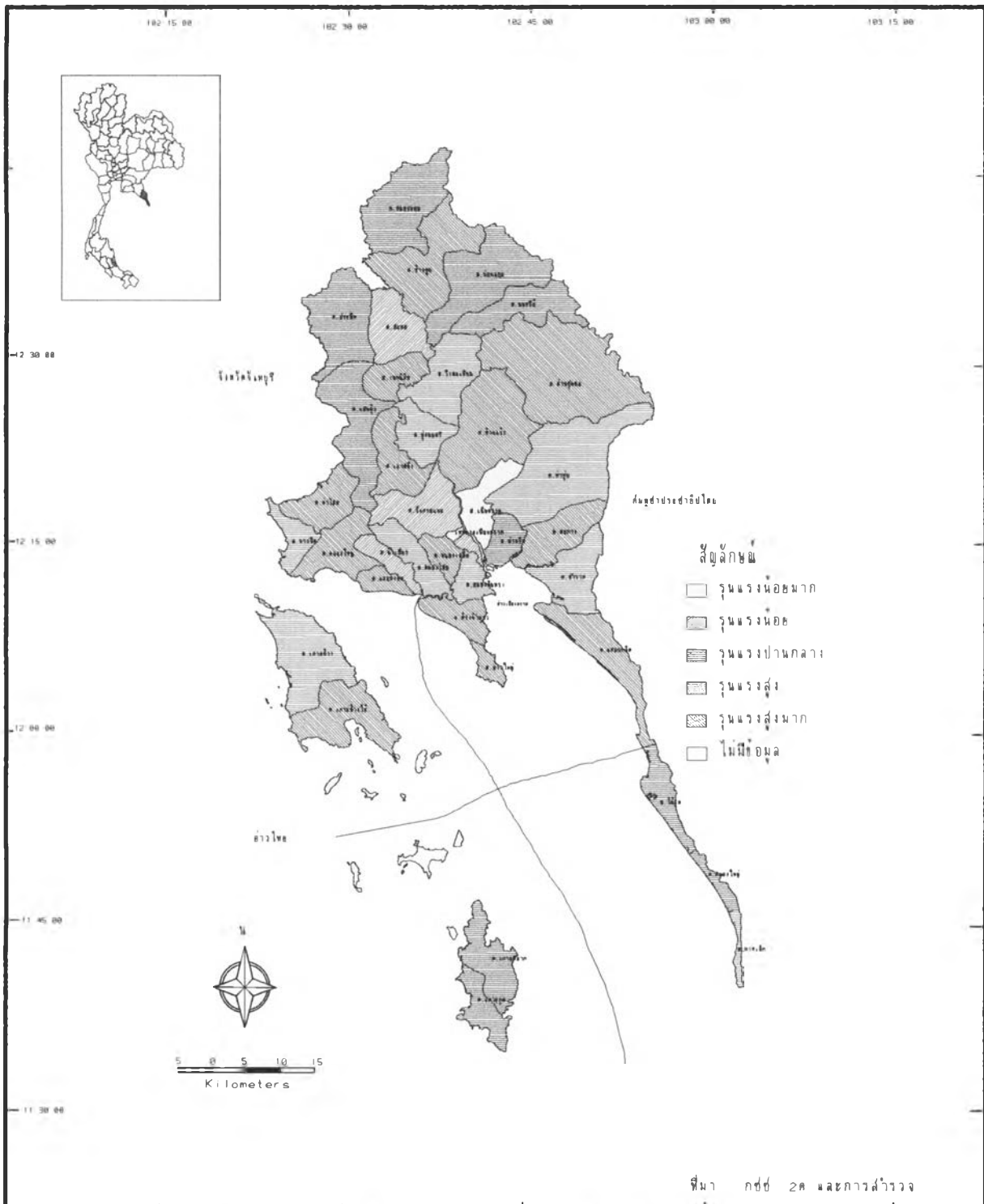
1) การรุกล้ำของน้ำเค็ม เนื่องจากน้ำทะเลรุก เข้ามาน้ำในน้ำที่ เพราะขาดน้ำจึงไปผลักดันในช่วงฤดูแล้ง ทำให้เกิดปัญหาน้ำเค็ม เป็นอุปสรรคและก่อความเสียหายในการเพาะปลูกพืช เช่น ข้าว ไม้ผล เป็นต้น

2) การตื่นเขินของลำน้ำ ผลสืบเนื่องจากการทำเหมืองพลอยที่มีการขยายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่เหมืองที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ ลักษณะการทำเหมืองจะเป็นเหมืองฉุดทิ้ง ทำให้ตะกอนดินมากมายไหลลงสู่แหล่งน้ำต่าง ๆ ทำให้แหล่งน้ำตื่นเขินหรือคุณภาพน้ำไม่สามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ นอกจากนี้ยังเป็นการทำลายแหล่งปลาน้ำจืดโดยตรง พื้นที่ที่ประสบปัญหาจะ ได้แก่ คลองคอแล คลองบ่อไร่ คลองโสน แม่น้ำเวฬุ แม่น้ำเขาสมิง แม่น้ำตราด (คลองใหญ่) เป็นต้น ซึ่งเป็นแม่น้ำที่สำคัญ ๆ ของจังหวัดตราดที่ใช้ในการเพาะปลูกและอุปโภคและบริโภคทั้งสิ้น การตื่นเขินของลำน้ำนี้ยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ สมรรถนะการเก็บกักน้ำของลำน้ำ ในฤดูฝนก่อให้เกิดน้ำไหลป่า และท่วมซึ่งบริเวณที่ราบลุ่ม นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการตื่นเขินบริเวณปากอ่าวพบในบริเวณอ่าวเมืองตราด ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ หรือเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และก่อให้เกิดปัญหาในการขนส่งทางน้ำ

3) ปัญหาด้านคุณภาพและปริมาณน้ำบาดาล ซึ่งมีคุณภาพต่ำเนื่องจากมีน้ำเค็มซึมเข้าไปปะปน ประกอบกับลักษณะโครงสร้างทางธรณีวิทยาของจังหวัดตราด ส่วนใหญ่แหล่งน้ำใต้ดินจะมีปริมาณน้อยถึงน้อยมาก ทำให้เกิดปัญหาในการที่จะนำน้ำจากแหล่งน้ำใต้ดินมาใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค ตลอดจนการพัฒนาแหล่งน้ำใต้ดินเพื่อการเกษตรก็เป็นไปได้ยาก ซึ่งจะพบว่าจำนวนบ่อน้ำบาดาลมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำในพื้นที่ อีกทั้งปริมาณน้ำที่ได้จากการขุดบ่อน้ำบาดาลมีปริมาณที่น้อย จึงไม่สามารถนำใช้ในการเกษตร แต่ใช้เพียงเพื่อการอุปโภคบริโภคเท่านั้น

4) ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค
เนื่องจากสภาพภูมิประเทศของจังหวัดตราดไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดทั้งปี ประกอบกับการกระจายตัวของโครงการชลประทานยังไม่ทั่วถึง ทำให้เกษตรกรมักประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างยิ่งต่อการเพาะปลูกในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสวนผลไม้ บริเวณที่ประสบปัญหา ได้แก่ ตำบล (แผนที่ 5.5-5.6)

5) การขาดแคลนแหล่งเก็บกักน้ำในทางชลประทาน ถึงแม้ว่าจังหวัดตราดจะมีปริมาณน้ำฝนมาก และมีแม่น้ำที่สำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำตราด แม่น้ำเขาสมิง แม่น้ำเวฬุ คลองสะตอ คลองบ่อไร่ คลองท่าเรือ เป็นต้น แต่มีบางพื้นที่เป็นที่ลาดลอนชัน เป็นที่ราบสูง ๆ ต่ำ ๆ ตลอดจนเป็นที่เนินเขาและภูเขา เป็นส่วนใหญ่ ทำให้การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการชลประทานในพื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดกระทำได้ยาก ซึ่งจะพบว่าแหล่งน้ำชลประทานของจังหวัดจะกระจายตัว

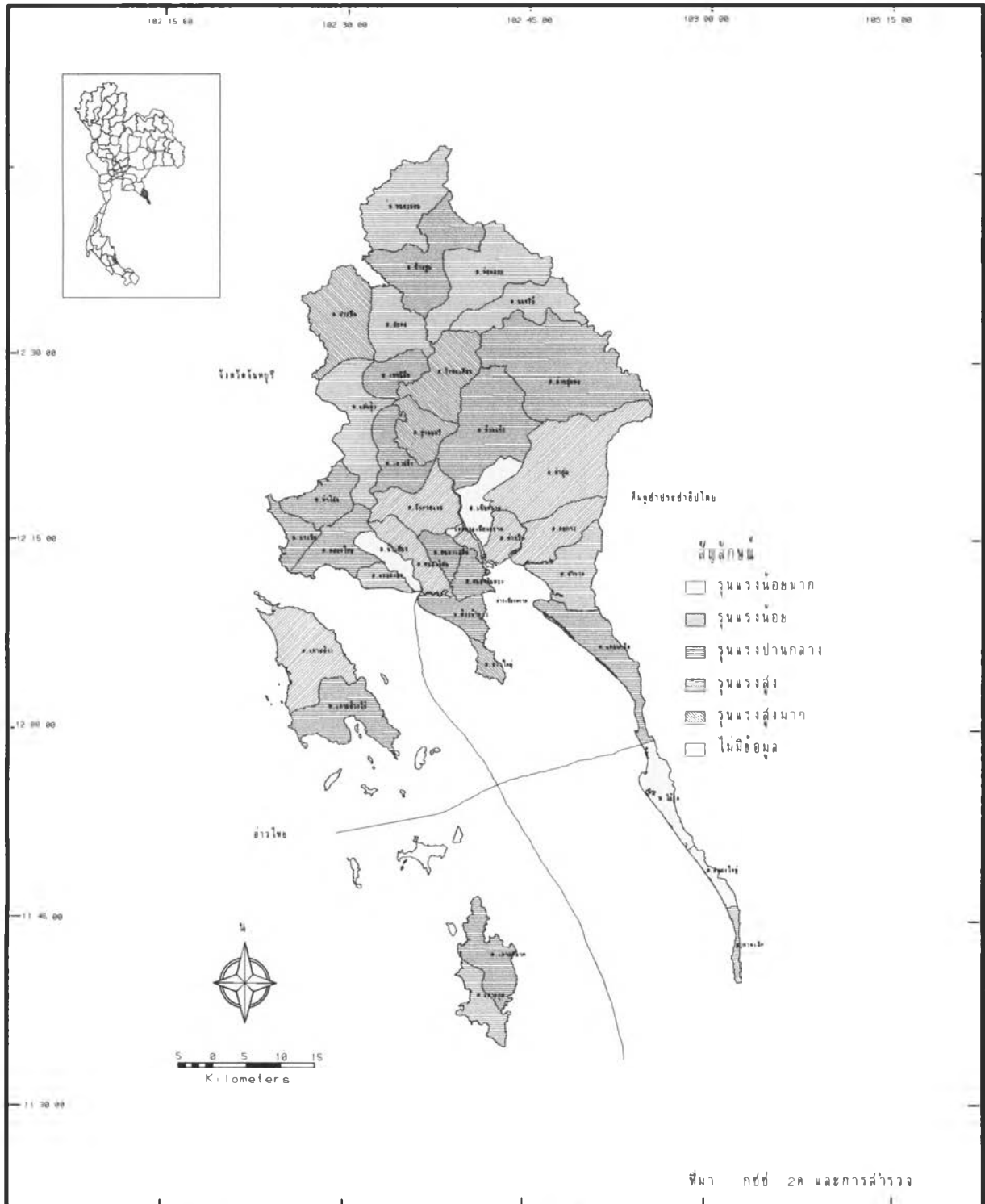
พินา กชช 2ค และการสำรวจ

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 55 ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

อาจารย์สุภาวดี พินา

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 56 ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค

อยู่บริเวณตอนล่างของจังหวัด เป็นส่วนใหญ่ บริเวณที่ประสบกับปัญหาการขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำ
ในทางชลประทาน ได้แก่ บริเวณอำเภอบ่อไร่ อำเภอลำลูกกา ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็น
สวนผลไม้

1.3 ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ (แผนที่ 5.7)

ส่วนใหญ่เป็นการบุกรุกเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก มีบางพื้นที่บุกรุกเพื่อการทำ
เหมืองแร่รัตนชาติ รวมทั้งการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลนเพื่อการกักน้ำทำให้พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัด
ลดลงเป็นจำนวนมาก และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศมากมาย อาทิเช่น ปัญหาไฟแล้ง การชะ
ล้างพังทลายของดิน ทัศนียภาพความอุดมสมบูรณ์ บริเวณที่ประสบปัญหาดังกล่าว ได้แก่ ตำบล
หนองบอน ตำบลช้างกูด ตำบลด่านชุมพล ในเขตอำเภอบ่อไร่ ตำบลประณีต ตำบลสะตอ ตำบล
ท่าโสม ในเขตอำเภอลำลูกกา และตำบลท่ากุ่ม ตำบลไร่แก้ว ตำบลแถมกลัด ในเขตอำเภอ
เมืองตราด เป็นต้น

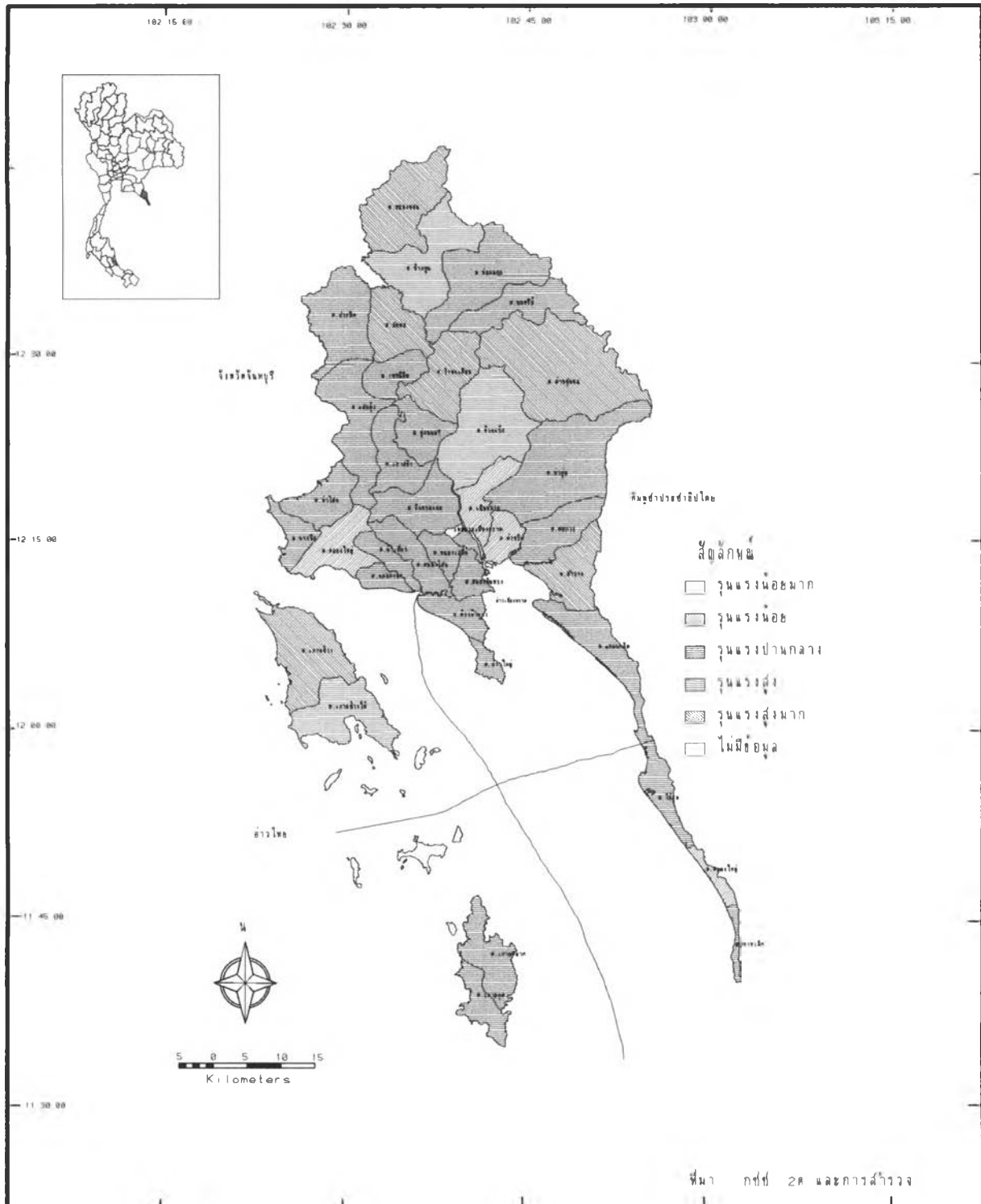
1.4 ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรแร่ธาตุ

แหล่งแร่รัตนชาติของจังหวัดตราด ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
ที่ยังไม่อนุญาตให้มีการทำเหมือง ประกอบกับมีการนำเอาเทคโนโลยีทันสมัยมาใช้ในการทำ
เหมืองแร่ในพื้นที่ที่ได้รับสัมปทาน ทำให้ปริมาณแร่ลดลงอย่างรวดเร็ว ต้องมีการซื้อพลอยดิบจาก
ต่างประเทศเข้ามาทดแทน ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับแร่รัตนชาติ เป็นอันมาก
บริเวณที่ประสบปัญหา ได้แก่ ตำบลหนองบอน ตำบลบ่อพลอย ตำบลประณีต เป็นต้น

1.5 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน

1) ปัญหาพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์มีจำนวนมาก

จากผลของการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตรหรือเพื่อ
การทำเหมืองแร่ ตลอดจนการให้สัมปทานป่าไม้เพื่อทำไม้มาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เมื่อ
ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรลดลง ทำให้เกิดการทิ้งร้างพื้นที่เหล่านี้โดยปราศจากการพัฒนา
ก่อให้เกิดปัญหาต่อเนื่อง เช่น พื้นที่ป่าไม้ซึ่งเคยมีไม้คุณภาพดี แต่เมื่อมีการให้สัมปทานเพื่อการ
ทำไม้มาใช้โดยปราศจากการปลูกไม้ทดแทน ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง กลายเป็นพื้นที่ที่ไม่มีไม้ใช้
ประโยชน์มากขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยา เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้เป็นแหล่งกำเนิดของ

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5.7 ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทรัพยากรน้ำตามวัฏจักรของน้ำและการหมุนเวียนของน้ำโดยธรรมชาติ ส่งผลให้ปริมาณน้ำฝนซึ่งเคยมีปริมาณมากกลับลดน้อยลงจาก เดิม

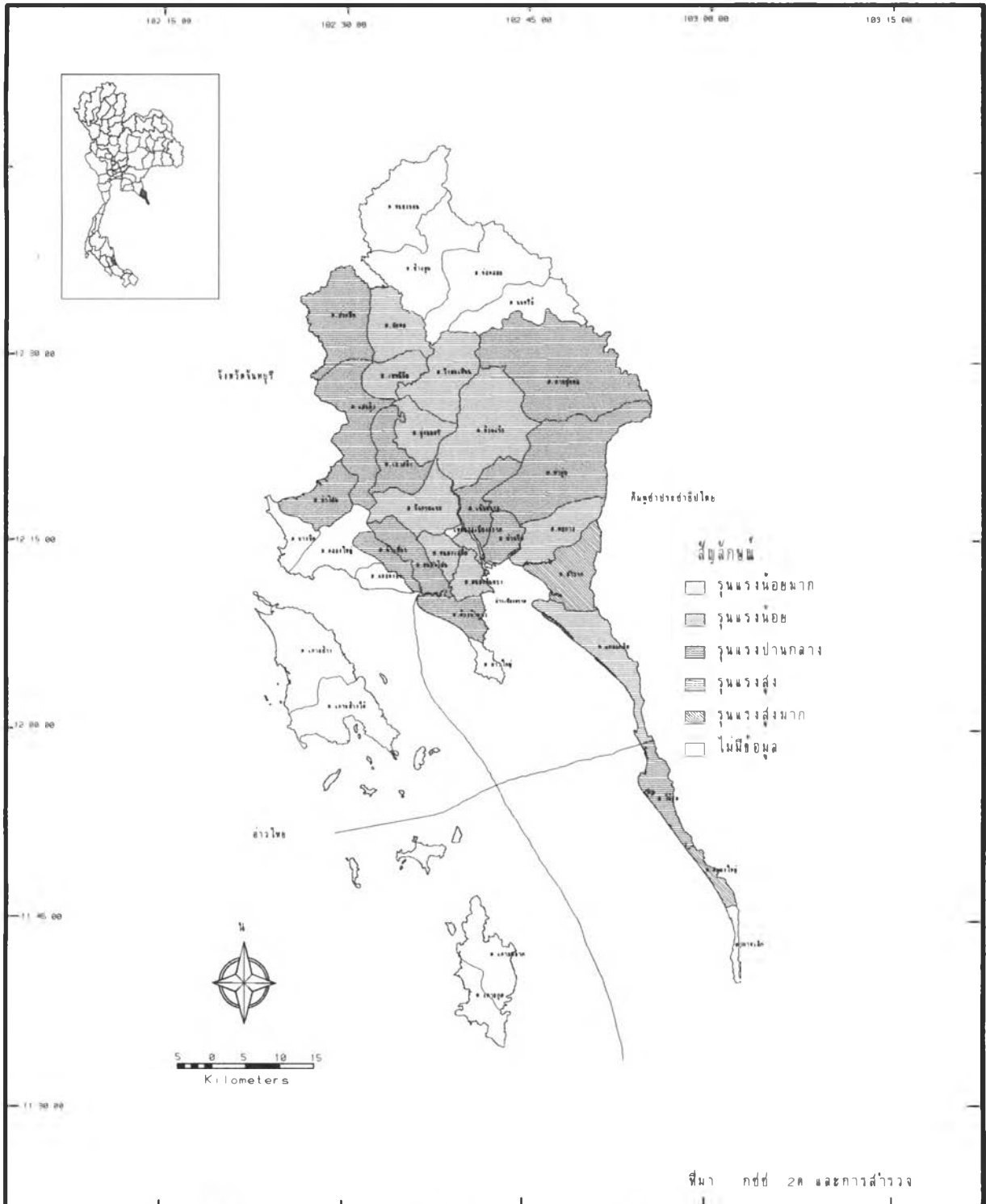
2) ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ที่ดิน ได้แก่ พื้นที่ป่า เมืองแรกกับพื้นที่เพาะปลูก หรือการกีดกันการขัดแย้งกับการเพาะปลูกพืชและการกีดกัน เป็นต้น และมีแนวโน้มว่าจะมีการขยายตัวรุกกล้า เข้าไปในพื้นที่ป่าชายเลน

3) ขาดการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้ที่ดินในจังหวัดตราด โดยทั่วไปไม่ตรงตามความเหมาะสมของที่ดิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับดิน ซึ่งกฎเกณฑ์ในการประเมินค่าความเหมาะสมในการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ ยังถือลักษณะทางธรรมชาติมากกว่าจะอาศัยวิธีทางเศรษฐศาสตร์เข้ามาช่วย พื้นที่ที่มีความลาดชันสูงซึ่งเกิดการพังทลายของดินได้ง่าย ควรเก็บรักษาสภาพไว้เป็นป่าต้นน้ำลำธารกลับถูกทำลายเข้ามาใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง ทำให้เกิดการสูญเสียแหล่งต้นน้ำลำธาร ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล หรือเกิดการไหลบ่าของน้ำอย่างรวดเร็ว บางแห่งเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูงเหมาะในการปลูกไม้ผล แต่ก็มีประชาชนได้เข้าไปทำการขุดหาแร่รัตนชาติต่าง ๆ ซึ่งพบอยู่ในบริเวณบ้านนาง อำเภอบางสมิง บ้านหนองบอน อำเภอบ่อไร่ เป็นต้น เมื่อทำการขุดหาแร่รัตนชาติแล้วนำดินที่ขุดไปร่อนตามแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือทำการคันดินเป็นกองสูงด้วยรถแทรกเตอร์แล้วสูบน้ำฉีดทำให้แม่น้ำลำคลองต่าง ๆ ตื้นเขิน เนื่องจากตะกอนดินทับถมและ เป็นเหตุให้พื้นที่ตอนล่างไม่สามารถใช้ประโยชน์ทางการเกษตรกรรมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากน้ำได้พัดพาตะกอนดินเหล่านั้นมาทับถมที่พื้นที่ตอนล่างด้วย จะเป็นการขุดหาแร่รัตนชาติได้ก่อให้เกิดผลกระทบมากมายทั้งแหล่งต้นน้ำลำธารถูกทำลายและเกิดการตื้นเขิน พื้นที่เกษตรกรรมตอนล่างถูกทับถมโดยตะกอนดินทำให้เกิดชั้นดินแข็ง เกิดความเสียหายแก่พืชที่ปลูก เป็นต้น

4) ปัญหาการทำการเกษตรในฤดูแล้ง (แผนที่ 5.8)

ถึงแม้ว่าจังหวัดตราดจะเป็นจังหวัดที่มีปริมาณน้ำฝนมากจังหวัดหนึ่ง แต่จากการศึกษาลักษณะของดิน และโครงสร้างทางธรณีวิทยาของจังหวัด พบว่าลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินที่ไม่อุ้มน้ำ มีการระบายน้ำได้เร็ว จึงส่งผลต่อปริมาณน้ำใต้ดินซึ่งพบว่ามีปริมาณน้อย ประกอบกับลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดตราด มีความลาดเอียงจากทิศตะวันออกไปยังทิศตะวันตก ทำให้ปริมาณน้ำฝนที่ตกลงมาไหลลงสู่แม่น้ำ และไหลลงสู่ทะเล ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยให้สร้างแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ จึงทำให้จังหวัดตราดประสบกับปัญหาในการ

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5 8 ปัญหาการทำเกษตรในฤดูแล้ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขาดแคลนน้ำทิ้งเพื่อการเกษตรและการบริโภค นอกจากนี้ก็ยังเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตร ถึงแม้ว่าจังหวัดตราดจะมีโครงการชลประทานต่าง ๆ มากมาย แต่จะพบว่าพื้นที่ที่ไม่สามารถทำการเกษตรในฤดูแล้งได้ จะอยู่ในบริเวณตำบลวังกระแจะ ตำบลหนองเสม็ด ตำบลหนองคันธารง ตำบลห้วยแร้ง ตำบลตะกาง ตำบลซำรอก ตำบลแหลมกลัด ในเขตอำเภอเมืองฯ ตำบลสะตอ ตำบลเทพนิมิต ตำบลวังตะเคียน ตำบลทุ่งนงเทวี ในเขตอำเภอเขาสมิง

2. กลุ่มปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

2.1 เศรษฐกิจเติบโตช้าและมีฐานเศรษฐกิจที่แคบ

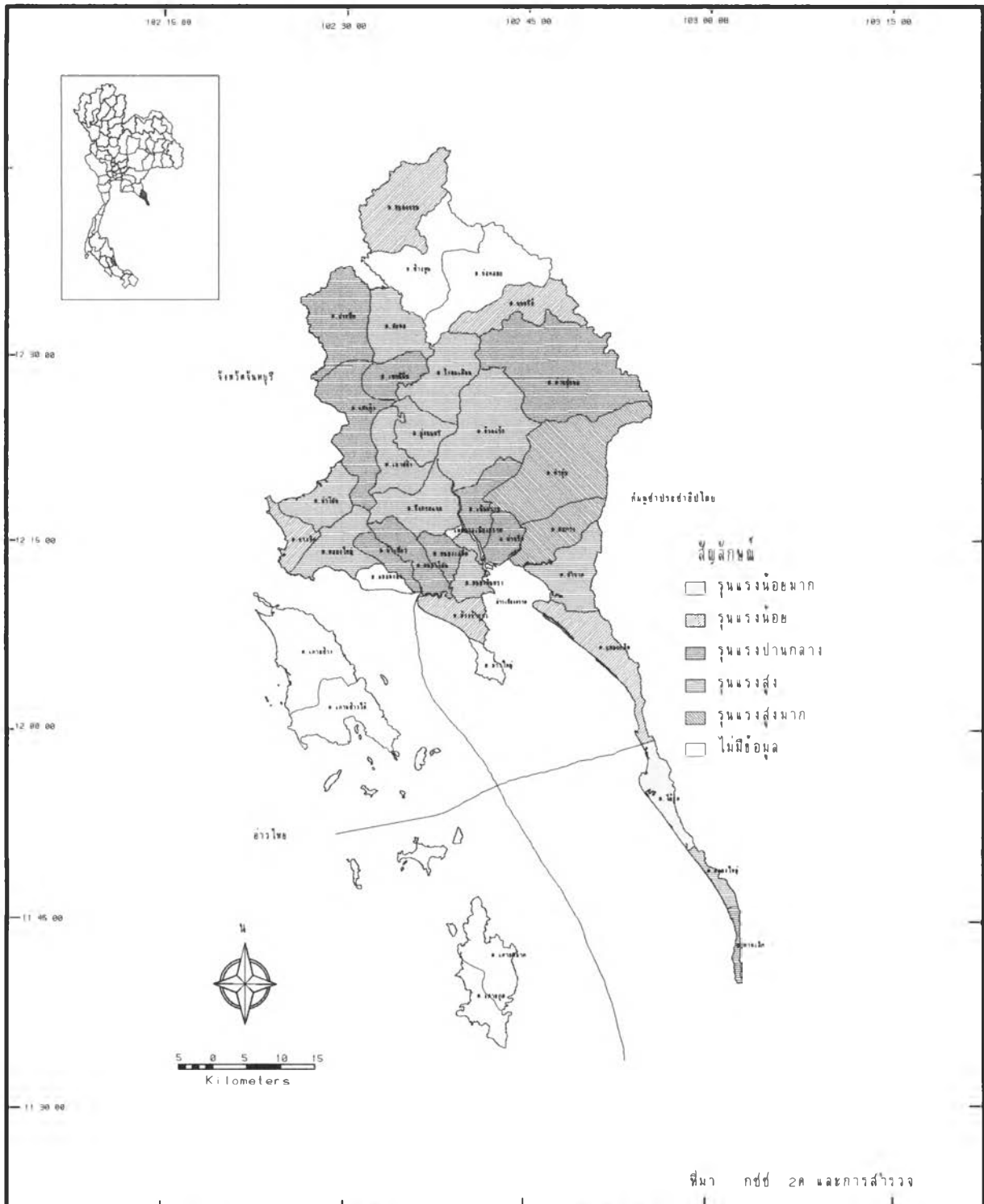
จังหวัดตราดมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับภาคการผลิตสาขาเกษตรกรรม โดยมีกิจกรรมเป็นการผลิตหลักที่สำคัญ พืชเศรษฐกิจที่หารายได้เพิ่มมากที่สุด คือ ยางพารา รองลงมาคือ ผลไม้ ไม้ซุง และมะพร้าว

การปรับตัวของจังหวัดตราด เป็นการเลี้ยงรายย่อยในครอบครัวเท่านั้น สำหรับการประมงของจังหวัดตราด รายได้ส่วนใหญ่มาจากการประมงน้ำลึก ซึ่งในปัจจุบันมีปริมาณลดลง เนื่องจากการขยายเขตเศรษฐกิจจำเพาะในทะเลและปริมาณสัตว์น้ำในทะเลลดลง ส่วนการเลี้ยงปลาน้ำจืดในปัจจุบันยังอยู่ในระดับต่ำมาก สำหรับการเพาะเลี้ยงชายฝั่งมีพื้นที่ซึ่งสามารถขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงเหอยได้ ในบริเวณอำเภอเมืองตราด และขยายพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งที่อำเภอเมืองตราด อำเภอแหลมงอบ และอำเภอคลองใหญ่ จะเห็นได้ชัดว่าการส่งเสริมประมงน้ำจืดและการเพาะเลี้ยงชายฝั่งสามารถเพิ่มรายได้ในการประมง และช่วยแก้ปัญหาที่ทำกินขาดแคลนในอนาคตได้ด้วย ในขณะที่การประมงน้ำทะเลมีปริมาณลดลง

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตทางด้านเกษตรกรรม

1) ผลผลิตทางการเกษตรลดลง (แผนที่ 5.9)

ในการเพาะปลูกเกษตรกรมักประสบปัญหาโรคและแมลงที่ช้ำระบาด ซึ่งมีคามอุดมสมบูรณ์ต่ำ การขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง และอื่น ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตแต่ละปีตกต่ำลง ทั้งทางด้านไม้ซุงและผลไม้ ถึงแม้ว่าจะมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้นก็ตาม แต่ทว่าปริมาณการผลิตในแต่ละปีกลับมีแนวโน้มลดลง ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาดำ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะปลูกที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การเพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ยังไม่ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้ามา

ที่มา กษช 2ค และการสำรวจ

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 59 ปัญหาผลิตทางการเกษตร

จุฬารัตนวิทยา

ประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเพาะปลูก ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ และมีคุณภาพต่ำ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเกษตรกรมีรายได้ต่ำ

2) ราคาผลผลิตตกต่ำ

ผลผลิตทางการเพาะปลูกทั้งพืชไร่ และไม้ผล เป็นพืชที่จะให้ผลผลิตในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ปริมาณมากเกินความต้องการของพ่อค้าคนกลาง ประกอบกับเกษตรกรขาดการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองและเกิดการตัดราคากันเอง ทำให้ราคาผลผลิตมักจะตกต่ำ เพราะพ่อค้าคนกลางสามารถจะกำหนดราคาได้ตามความพอใจ และเกษตรกรจำเป็นต้องขายผลผลิตเพื่อมิให้เกิดความเสียหาย ซึ่งทำให้รายได้ของเกษตรกรตกต่ำลงไปด้วย

3) การขาดการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

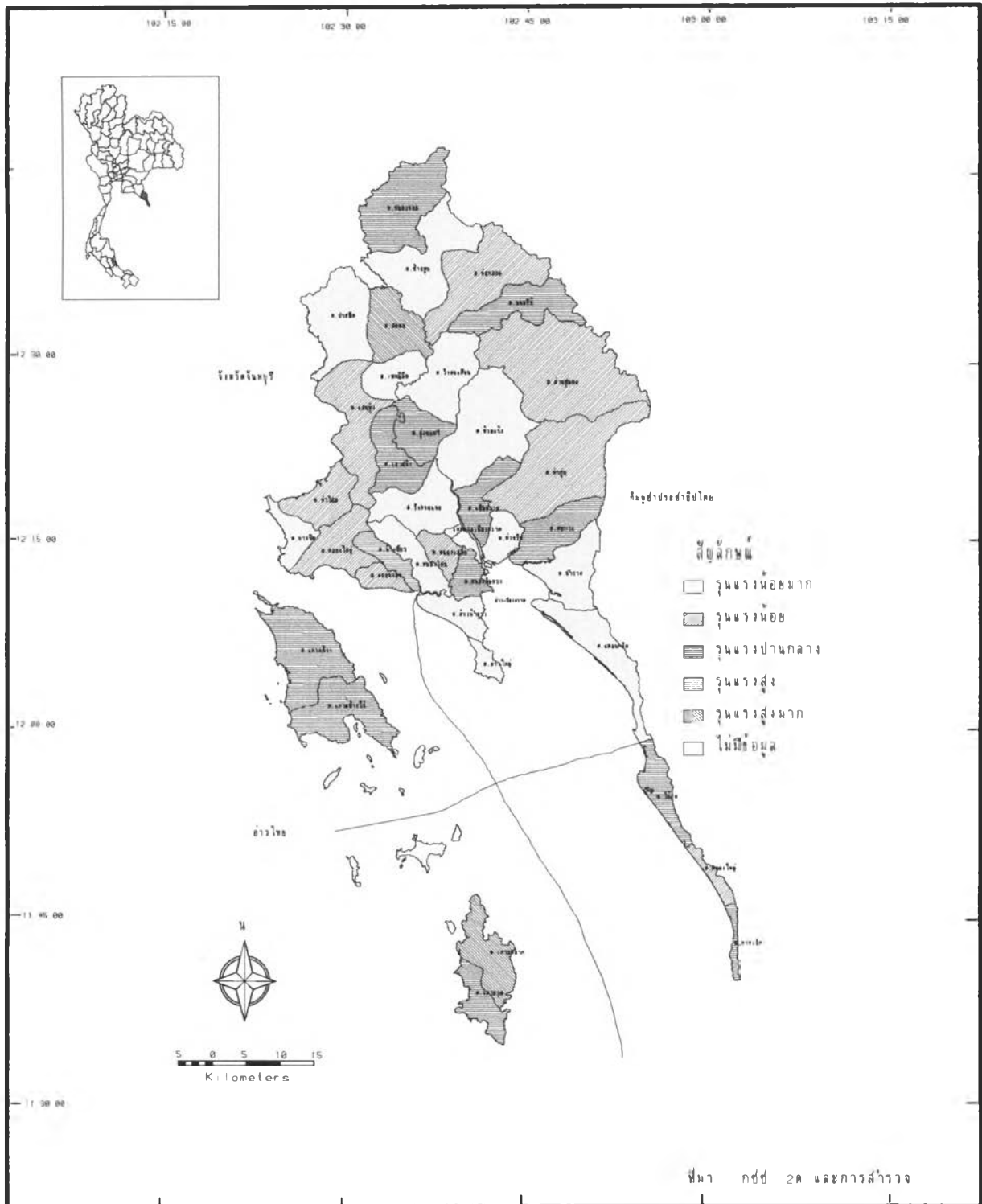
เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาต่ำและยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเพาะปลูก ทำให้ขาดความเอาใจใส่ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นเมื่อเกิดโรคและแมลงซึ่งเป็นศัตรูของพืชไร่ขาด จึงส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตลดลง และเกิดความเสียหายต่อพืชที่เพาะปลูกเป็นอย่างมาก

4) ปัญหาการรวมตัวของเกษตรกร (แผนที่ 5.10)

เนื่องจากอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลักของประชากรในจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกไม้ผลไม่ยืนต้น และการประมง ซึ่งเกษตรกรไม่ค่อยจะมีการรวมตัวจัดตั้งเป็นสถาบัน หรือกลุ่มเกษตรกร เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองทางเศรษฐกิจ จึงมักจะพบกับปัญหาการราคาผลผลิตตกต่ำ ส่วนหนึ่งก็เป็นสาเหตุมาจากการขาดการรวมตัวของเกษตรกรนี้เอง ซึ่งพื้นที่ที่มีปัญหาเรื่องการรวมตัวของเกษตรกร ได้แก่ ตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง และตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ แต่ถ้าพิจารณาโดยรวมแล้วจะพบว่าปัญหาเกี่ยวกับการรวมตัวของเกษตรกรนี้มีความรุนแรงน้อยมาก

5) ปัญหาสินเชื่อเพื่อการเกษตร (แผนที่ 5.11)

สินเชื่อเพื่อการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญในการลงทุนทางด้านเกษตรกรรม ซึ่งจะพบว่าปัญหาเกี่ยวกับสินเชื่อการเกษตรสำหรับจังหวัดตราดยังไม่อยู่ในระดับที่รุนแรงมากนัก เนื่องจากการประชากรของจังหวัดมีอาชีพที่ค่อนข้างที่จะมีรายได้สูง และมีเสถียรภาพมั่นคง เช่น การทำสวนยางพารา การทำสวนผลไม้ การประมง การทำเหมืองแร่รัตนชาติ เป็นต้น นอกจากนี้จังหวัดตราดยังมีสถาบันทางการเงินเพียงไม่กี่แห่งที่ให้สินเชื่อเพื่อการเกษตรได้ แต่จะพบว่าในบางพื้นที่ เกษตรกรยังขาดแหล่งสินเชื่อเพื่อการเกษตรอยู่บ้างแต่ไม่รุนแรงมากนัก

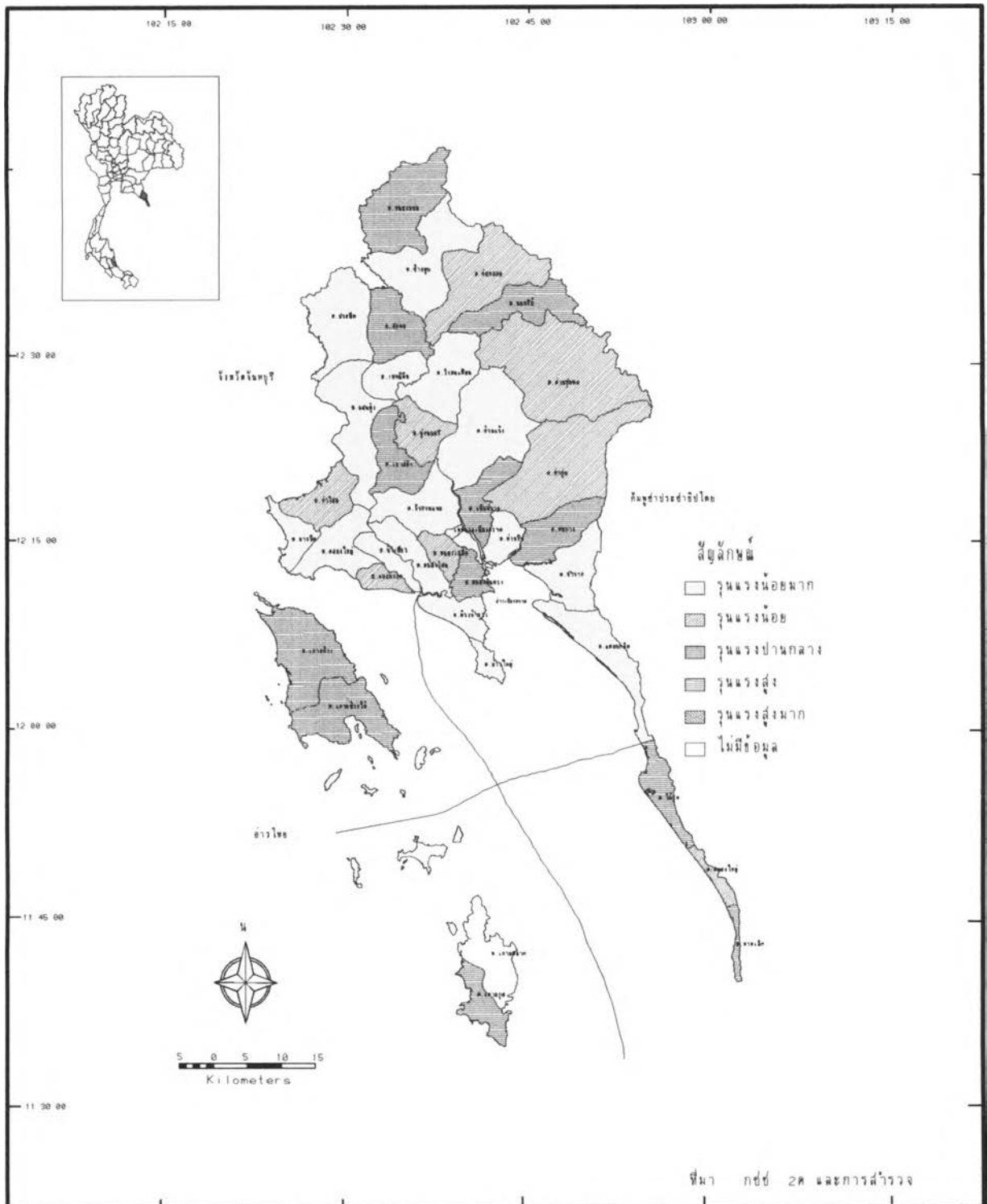

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5 10 ปัญหาการรวมตัวของเกษตรกร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5.11 ปัญหาสินค้าเพื่อการเกษตร

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตทางด้านประมง

1) ปริมาณสัตว์น้ำลดจำนวนลง

ปัจจุบันผลผลิตทางด้านประมงของจังหวัดตราดลดลง เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการประมง นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อโรงงานอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมงต้องปิดกิจการ เพราะขาดแคลนวัตถุดิบป้อนโรงงาน สาเหตุเนื่องมาจากปริมาณสัตว์น้ำลดลง ประกอบกับการมีการขยายเขตน้ำน่านน้ำของต่างประเทศ ทำให้ชาวประมงทั้งหลายประสบปัญหาการขาดแคลนสัตว์น้ำ จนต้องหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน เช่น อาชีพที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว เป็นต้น

2) ที่อยู่อาศัยและแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำถูกทำลาย

การขยายตัวอย่างมากและรวดเร็วของพื้นที่ทำนาเกลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน จะเป็นผลเสียต่อระบบนิเวศโดยตรงกล่าวคือ โดยธรรมชาติป่าชายเลนจะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย และแหล่งอาหารของตัวอ่อนสัตว์น้ำ เสมือนเป็นแหล่งอนุบาลก่อนลงสู่ทะเล เพื่อเติบโตต่อไป ดังนั้นถ้ามีการทำลายพื้นที่ป่าชายเลนจำนวนมาก เท่าใดก็ เท่ากับเป็นการทำลายแหล่งอาหารของตัวอ่อนสัตว์น้ำด้วย ซึ่งมีผลทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง ขณะเดียวกันจะเป็นผลเสียต่อการเลี้ยงกุ้งของเกษตรกรเอง เพราะปริมาณเชือกกุ้งจะลดน้อยลงไปด้วย และที่สำคัญป่าชายเลนยังเปรียบเสมือนกันชนของพื้นที่ชายฝั่งต่อการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติจากทะเลอีกด้วย นอกจากนี้ผลเสียจากการทำนาเกลือโดยการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติทำให้เกิดผลเสียต่อคุณภาพน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และมีผลเสียต่อการทำนาข้าวบริเวณข้างเคียง

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตทางด้านอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมในจังหวัดตราดส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ซึ่งผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมมักจะมีความแปรปรวนอยู่เสมอ ทำให้เกิดการขาดแคลนวัตถุดิบทำขึ้นป้อนโรงงานในบางช่วง ทำให้ไม่สามารถดำเนินการผลิตได้อย่างเต็มที่ เป็นเหตุให้โรงงานต้องปิดกิจการลง อาทิเช่น โรงงานผลิตกัมพูท์เกี่ยวกับไม้ โรงงานและแปรรูปหีฟวีโรงงานปลาป่น เป็นต้น อีกทั้งโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดกลางและขนาดเล็กที่ใช้เทคโนโลยีในการผลิตยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้ผลผลิตทางด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดอยู่ในระดับต่ำ ประกอบกับการขาดการส่งเสริมทางราชการอย่างจริงจัง ทำให้ผู้ประกอบการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมขาดแรงผลักดันที่จะปรับปรุงการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมให้เจริญก้าวหน้า

นอกจากนี้พื้นฐานทางด้านวัตถุดิบและทำเลที่ตั้งของจังหวัด เช่น ในด้านของท่าเรือน้ำลึก ระยะทางจากกรุงเทพฯ แหล่งก๊าซธรรมชาติ ทำให้จังหวัดตราดไม่มีโอกาสเป็นแหล่งอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ ซึ่งจะพบว่าอุตสาหกรรมในปัจจุบันและแนวโน้มทางด้านอุตสาหกรรมในอนาคตของจังหวัดตราดจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรเป็นหลักโดยตรง

สำหรับท่าเรือในบริเวณพื้นที่จังหวัดตราด เป็นท่าเรือประมงขนาดเล็ก ได้แก่ ท่าเรือในเขตเทศบาลเมืองตราด ท่าเรือในเขตสุขาภิบาลน้ำเคี้ยว ท่าเรือคลองสน ท่าเรือในเขตสุขาภิบาลคลองใหญ่ เป็นต้น

2.5 ปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

จังหวัดตราด มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามมากมาย แต่ส่วนใหญ่ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการท่องเที่ยว อาทิเช่น ร้านอาหาร ที่พัก ความสะดวกในการคมนาคม ประกอบกับขาดการปรับปรุงและส่งเสริมจากราชการอย่างจริงจัง ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร ทำให้ทางจังหวัดและประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวได้เต็มที่ ทั้ง ๆ ที่มีความพร้อมทางด้านทรัพยากรธรรมชาติอยู่แล้ว

3. ปัญหาทางด้านประชากรและสังคม

3.1 ปัญหาทางด้านประชากร

1) อัตราการเติบโตค่อนข้างสูง

ถึงแม้ว่าจังหวัดตราดจะมีจำนวนประชากรไม่มากนัก เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน แต่มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยต่อปีร้อยละ 4.12 (พ.ศ. 2524-2534) ซึ่งนับว่าเป็นอัตราการเพิ่มเฉลี่ยค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับเป้าหมายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 พื้นที่ที่มีการเพิ่มสูง ได้แก่ อำเภอไร่ อำเภอคลองใหญ่ และอำเภอเขาสมิง ลักษณะการเพิ่มของประชากรเป็นการเพิ่มทั้งโดยธรรมชาติและโดยการย้ายถิ่น ในอำเภอดังกล่าวมีการเคลื่อนย้ายของประชากรเข้ามาในพื้นที่มากกว่าบริเวณอื่น ซึ่งพื้นที่เหล่านี้มีปัจจัยดึงดูดทางเศรษฐกิจ การที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรสูง โดยปราศจากการวางแผนด้าน

ประชากรอย่างเหมาะสม จะมีผลต่อเนื้องาให้เกิดปัญหาอื่น ๆ เช่น ความไม่เพียงพอของบริการพื้นฐานทางกายภาพ การว่างงาน และปัญหาสังคม เป็นต้น

2) การกระจายตัวของประชากรไม่สม่ำเสมอ

ลักษณะการกระจายตัวของประชากรในจังหวัดตราดไม่สม่ำเสมอ มีการกระจุกตัวและหนาแน่นอยู่ในเขตชุมชนเล็กของจังหวัด การที่ประชากรมีการกระจายตัวอย่างไม่สม่ำเสมอ เช่นนี้ บ่งบอกถึงความแตกต่างของพื้นที่ที่มีปัจจัยในการดึงดูดประชากรที่ได้เปรียบและเสียเปรียบต่างกัน

3) การขาดแคลนแรงงาน

จังหวัดตราดประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ทั้งในด้านแรงงานเพื่อการเกษตร และแรงงานในด้านการประมง จึงทำให้มีการลักลอบนำเข้าแรงงานจากประเทศกัมพูชาประชาติไปโดยมาทำงานในด้านการกรีดยางและการ เป็นลูกเรือประมง

4) ปัญหาการอพยพย้ายถิ่น (แผนที่ 5.12)

เนื่องจากจังหวัดตราด เป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรแร่ธาตุที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยดึงดูดทำให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้ามา เพื่อแสวงโชคสูง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดถูกบุกรุกทำลายเพื่อการขุดหาแร่รัตนชาติ และการตั้งถิ่นฐาน แต่ในปัจจุบันปริมาณแร่รัตนชาติเริ่มหมดไป ทำให้ประชากรเริ่มอพยพย้ายถิ่นเพื่อออกไปหางานทำในถิ่นอื่น

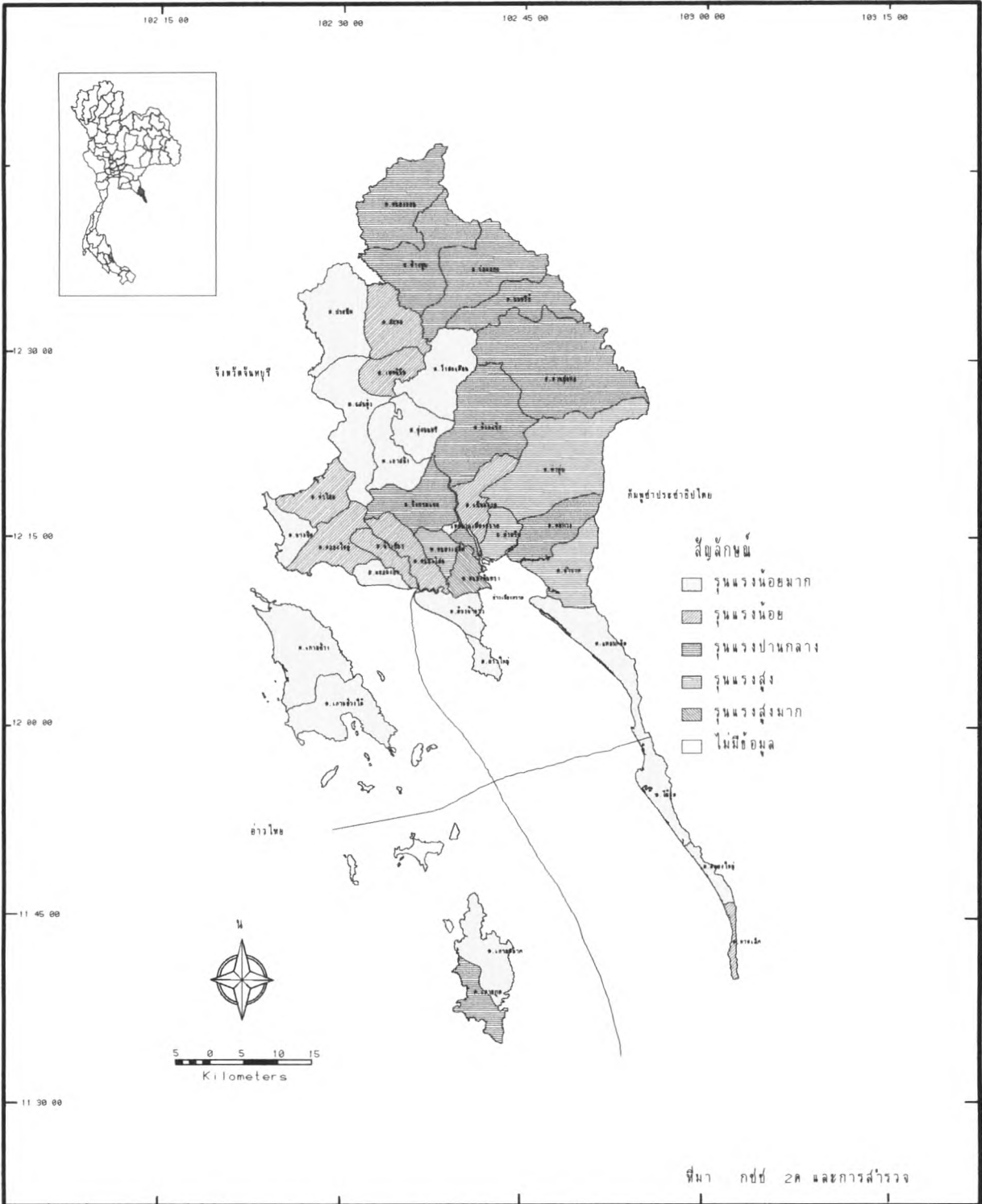
3.2 ปัญหาด้านสังคมและการเมือง

1) ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา (แผนที่ 5.13 และ 5.14)

แม้ว่าจังหวัดตราดจะมีการกระจายการบริการทางการศึกษาที่ทั่วถึงก็ตามแต่จะพบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งจะพบว่าในหลายพื้นที่ที่ได้รับการบริการทางการศึกษาต่ำกว่าพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากอุปสรรคทางด้านสภาพภูมิประเทศและการคมนาคมไม่สะดวก ทำให้ไม่สามารถกระจายสถานศึกษาและบุคลากรให้ทั่วถึงได้ นอกจากนี้ยังพบว่าประชากรที่อยู่ในวัยเรียนยังมีความสนใจที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษากาตบังคับชั้นน้อยมาก

2) ปัญหาด้านสาธารณสุขและการวางแผนครอบครัว (แผนที่ 5.15 และ

5.16) สำหรับปัญหาด้านสาธารณสุขของจังหวัดตราด พบว่ายังมีการกระจายการให้บริการไม่ทั่วถึง ทั้งทางด้านสถานที่ให้การพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์ พื้นที่ที่ประสบปัญหา ได้แก่ พื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดตราด ในเขตอำเภอเขาสมิง และอำเภอแหลมงอบ เป็นต้น

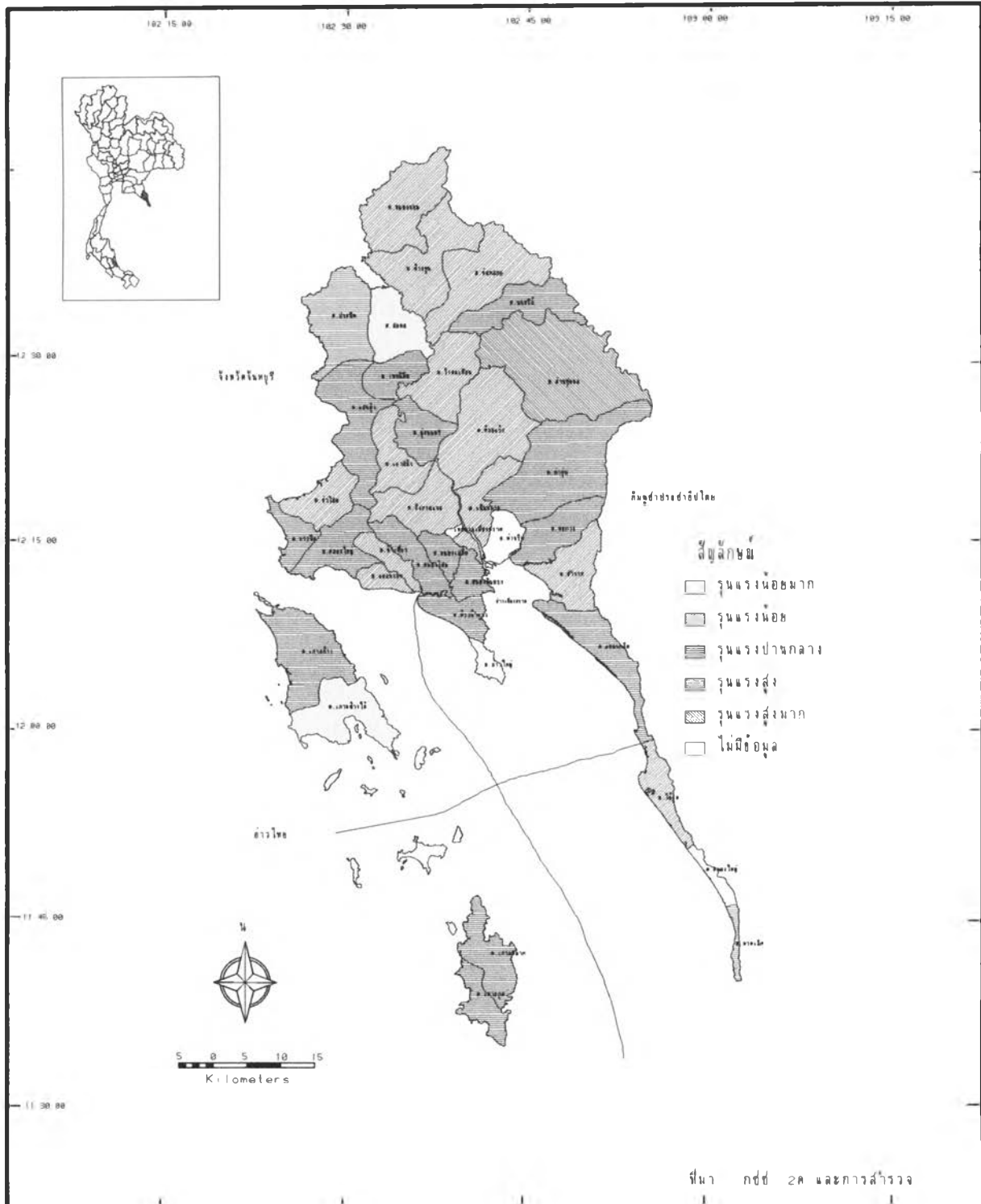

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้น้ำในพื้นที่จังหวัดตราด

แผนที่ 5 12 ปัญหาการอพยพย้ายถิ่น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

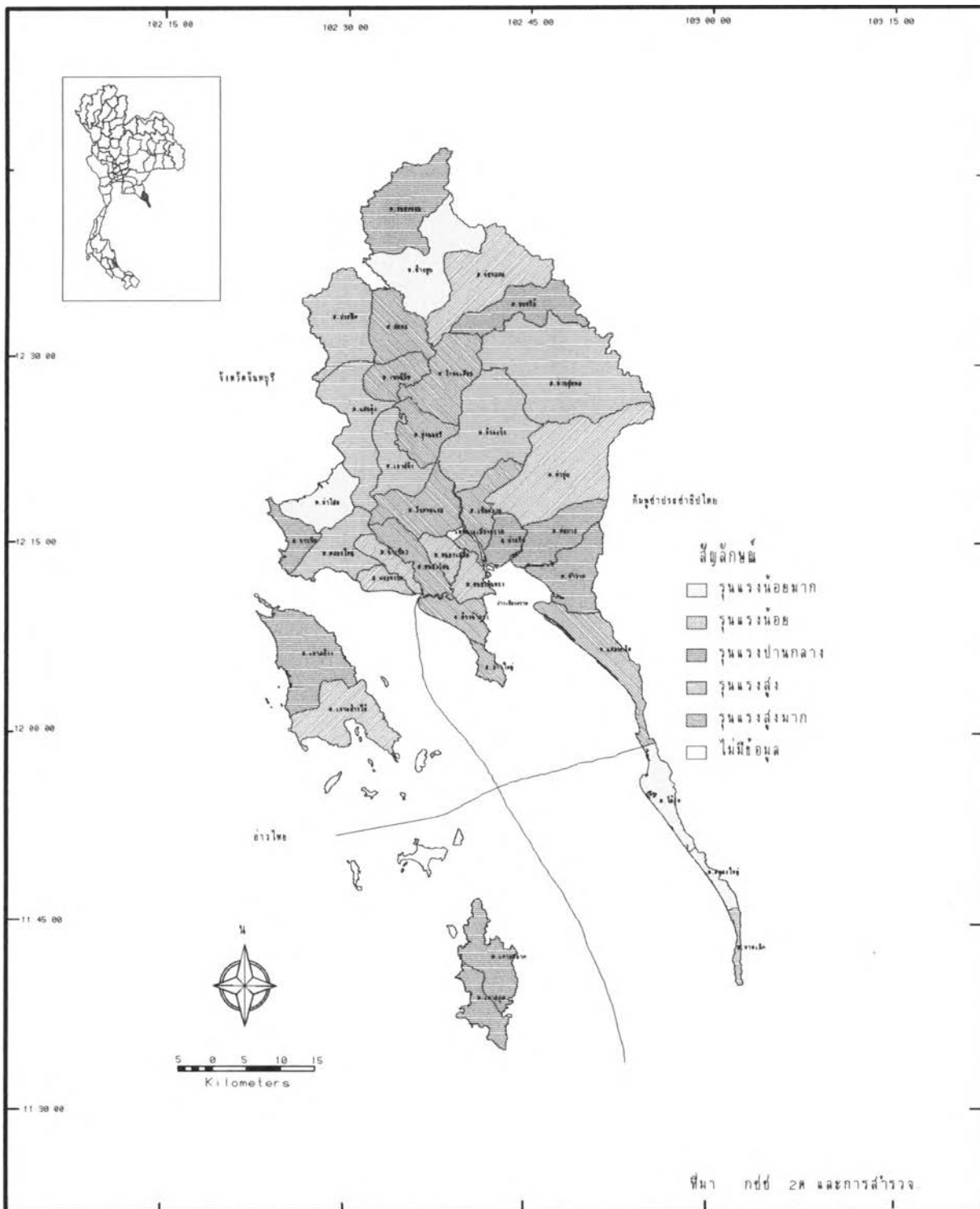

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5 13 ปัญหาสถานที่ให้การศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

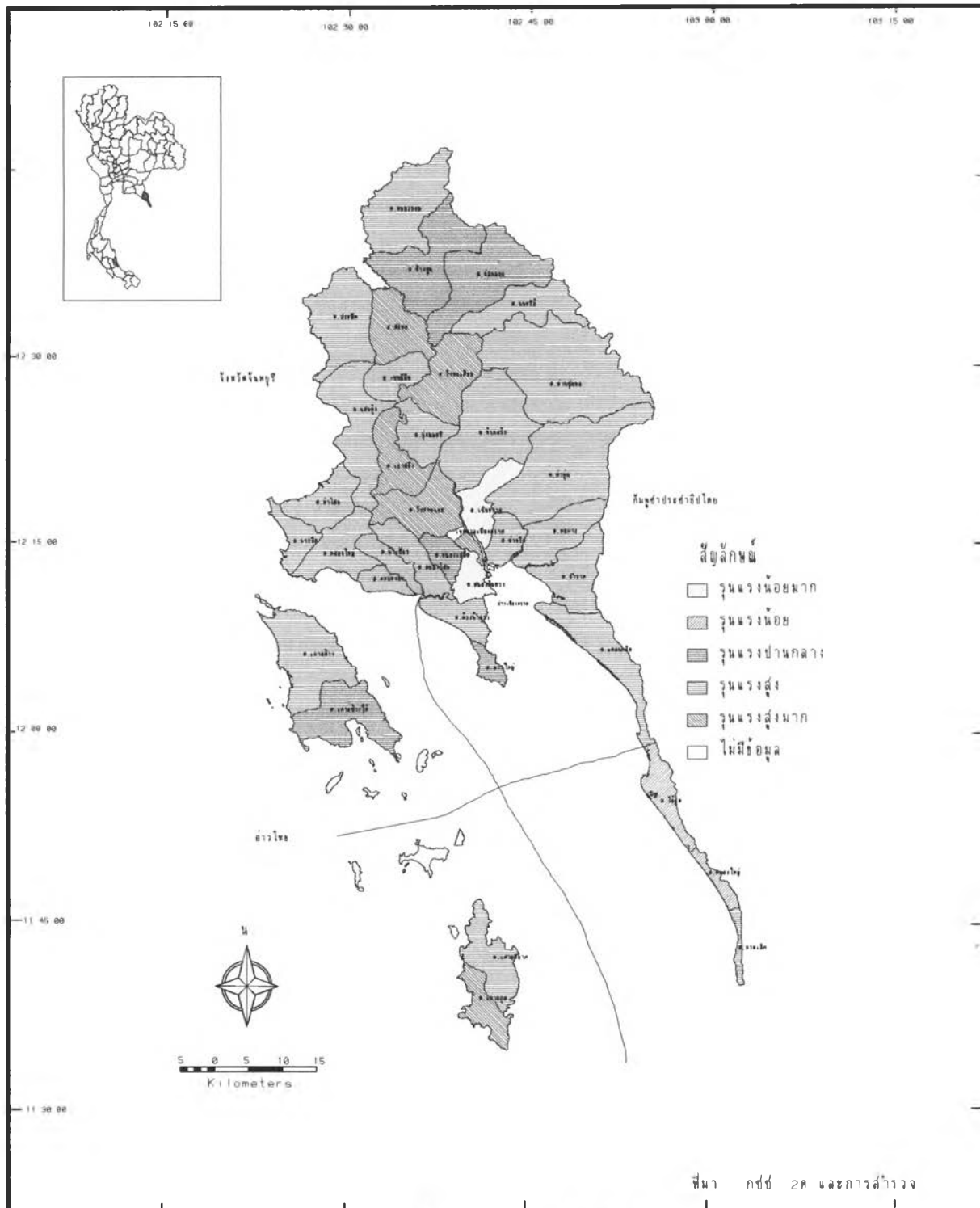

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5.14 ปัญหาการศึกษาต่อ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

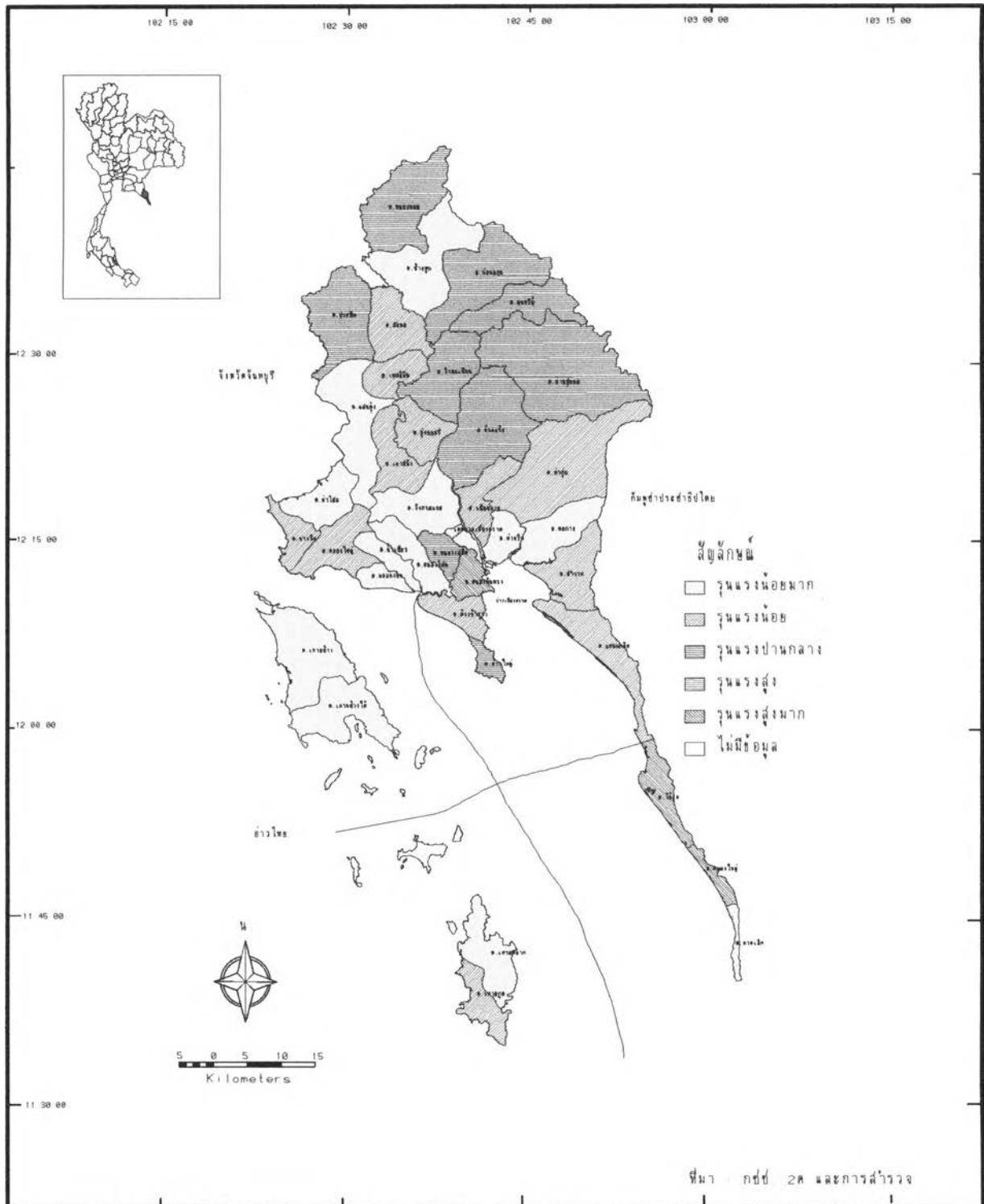

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5.15 ปัญหาด้านสาธารณสุข

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5 16 ปัญหาการวางแผนครอบครัว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) ปัญหาความมั่นคงชายแดน

เนื่องจากจังหวัดตราด เป็นจังหวัดชายแดน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศกัมพูชาประชาธิปไตยทางทิศตะวันออก ทำให้มีปัญหาด้านความมั่นคงชายแดน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ทางตอนบนของจังหวัดและในช่วยฤดูแล้งมักจะเกิดปัญหาการปะทะต่อกันบ่อย เป็นประจำ ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณ เขตติดต่อกับชายแดนดังกล่าว ประสบความเดือดร้อนเป็นอย่างมากไม่อาจดำเนินชีวิตตามปกติได้ สำหรับพื้นที่ที่ประสบปัญหาทางด้านชายแดนอยู่เสมอ ได้แก่ ตำบลหนองบอน ตำบลช้างฆูน ตำบลพอพลอย ตำบลด่านชุมพล ในเขตอำเภอขมิ้น และตำบลแหลมกลัด ในเขตอำเภอเมืองตราด และทางตอนล่างของจังหวัด บริเวณอำเภอคลองใหญ่ มีทหารลี้ภัยการค้า-หนีภาษี

4) ปัญหาด้านเอกสารสิทธิ (แผนที่ 5.17)

ปัญหาด้านเอกสารสิทธินี้มักจะพบในพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีข้อจำกัดทางด้านกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ และเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่เพื่อความสมดุลย์ทางด้านสภาพแวดล้อม ดังนั้นเอกสารสิทธิที่พบมักจะเป็น เอกสารสิทธิประเภทที่ดินที่คืนหากิน (สทก.) มากกว่าจะเป็นโฉนด หรือ นส.3 ซึ่งสามารถซื้อขายกันได้ ดังนั้นพื้นที่ที่ประสบปัญหาดังกล่าวจึงมักจะพบว่าเป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เช่น ตำบลหนองบอน ตำบลช้างฆูน ตำบลพอพลอย ตำบลถนนทราย ตำบลด่านชุมพล ในเขตอำเภอขมิ้น เป็นต้น

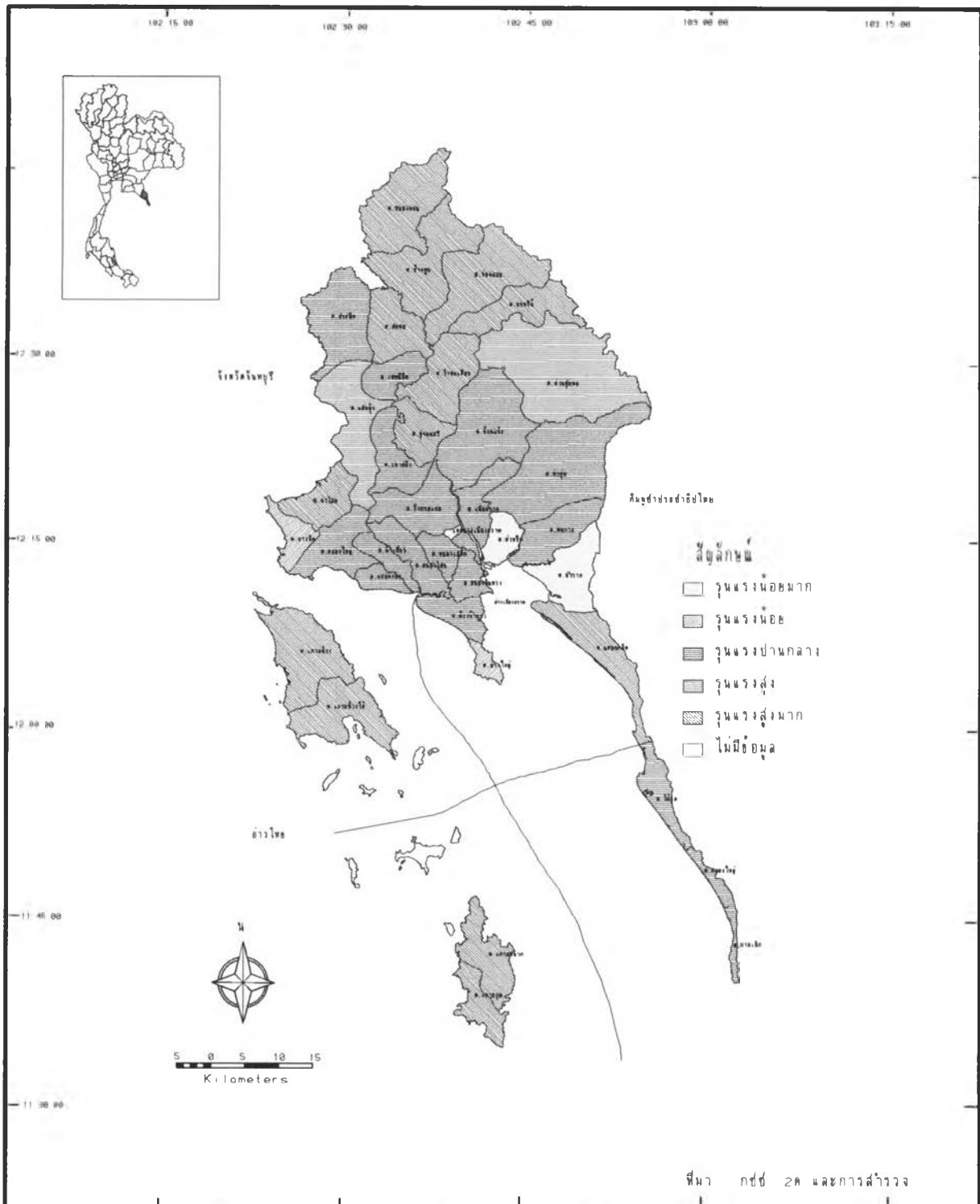
5) ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินหากิน (แผนที่ 5.18)

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินหากินนี้ เนื่องจากอัตราการเพิ่มของประชากรสูง ประกอบกับพื้นที่ที่จะใช้ประโยชน์มีจำกัด ทำให้ประชากรของจังหวัดตราดขาดที่ดินหากิน ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ เพื่อเข้าจับจองที่ดินเพื่อใช้ประกอบอาชีพ แต่ปัญหานี้ไม่รุนแรงมากนัก เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีสิทธิในที่ดินหากินค่อนข้างจะสูง ส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของในที่ดินเอง มากกว่าจะเป็นการเช่า พื้นที่ที่ประสบปัญหานี้ ได้แก่ ตำบลถนนทราย อำเภอขมิ้น และ ตำบลหนองคันทรง อำเภอเมืองตราด เป็นต้น

4. ปัญหาเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน

4.1 การขาดแคลนไฟฟ้า (แผนที่ 5.19)

มีพื้นที่บางพื้นที่ยังคงประสบปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ชนบทห่างไกลจากตัวเมือง เนื่องจากอุปสรรคจากความไม่สะดวกในการคมนาคม ทำให้การ

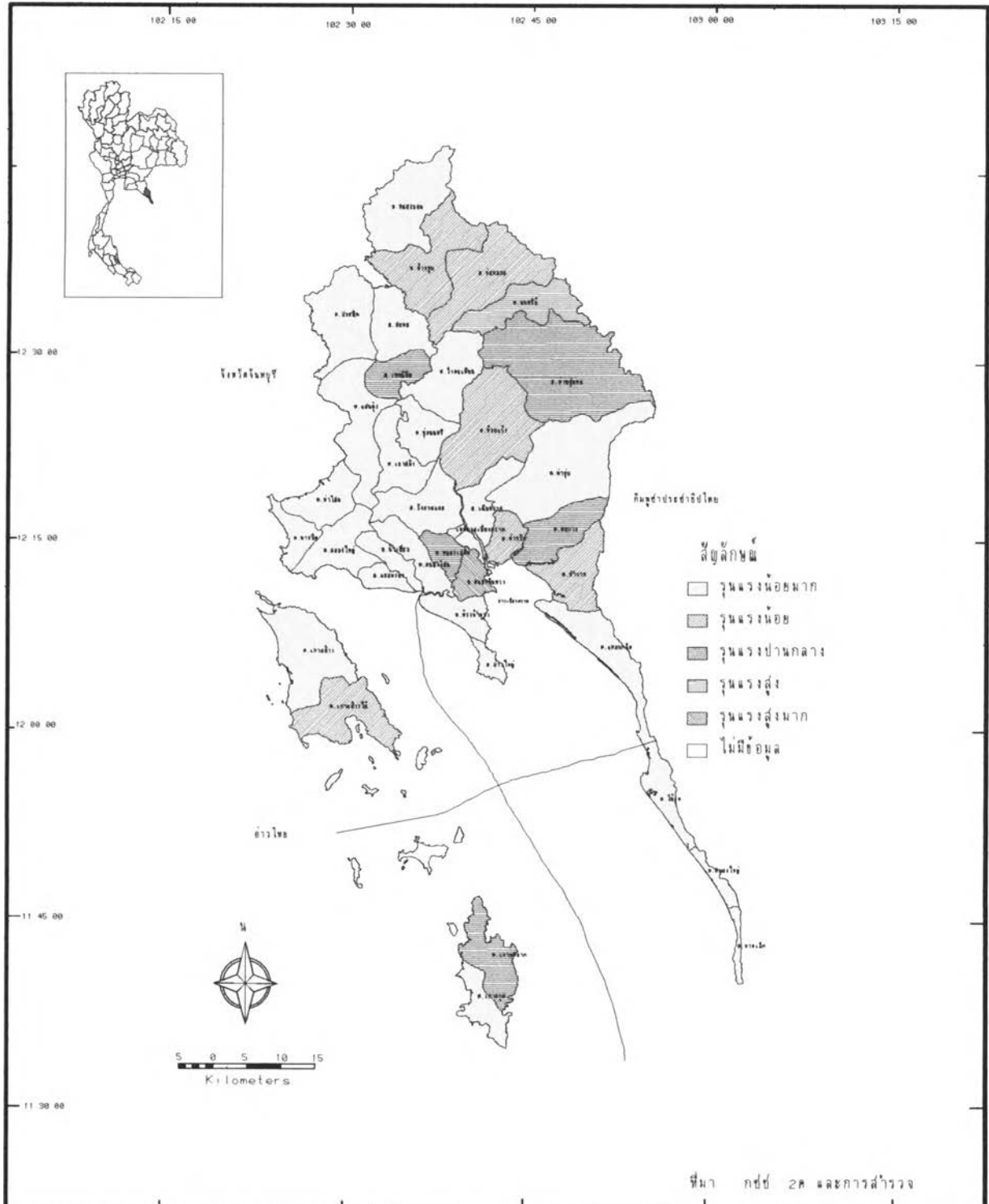
ที่มา กชช 2ค และการสำรวจ

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5 17 ปัญหาเอกสารสิทธิ์

รพฐากรณมหาวิทยาลัย

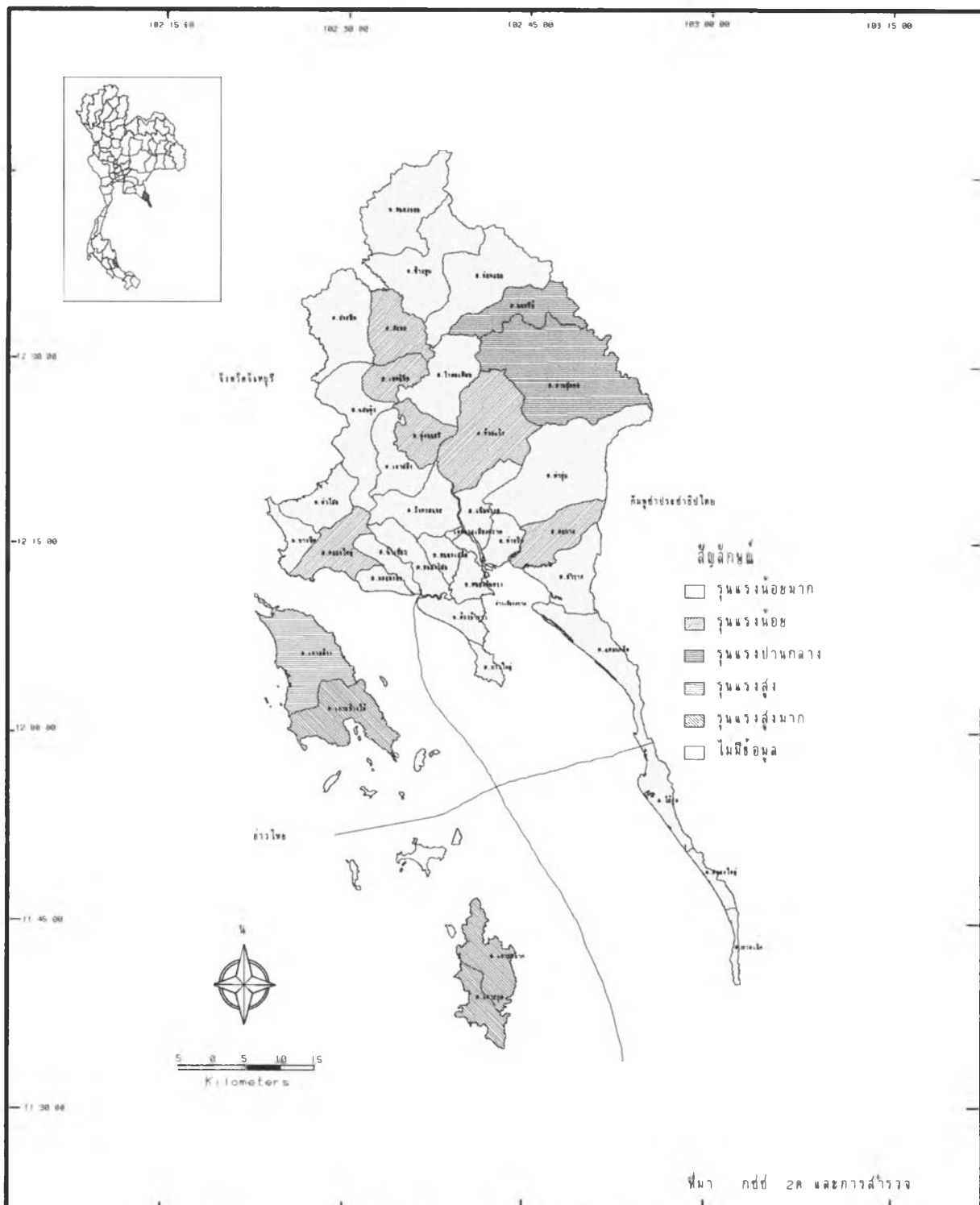

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5 18 ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5 19 ปัญหาการมิไฟฟ้าใช้

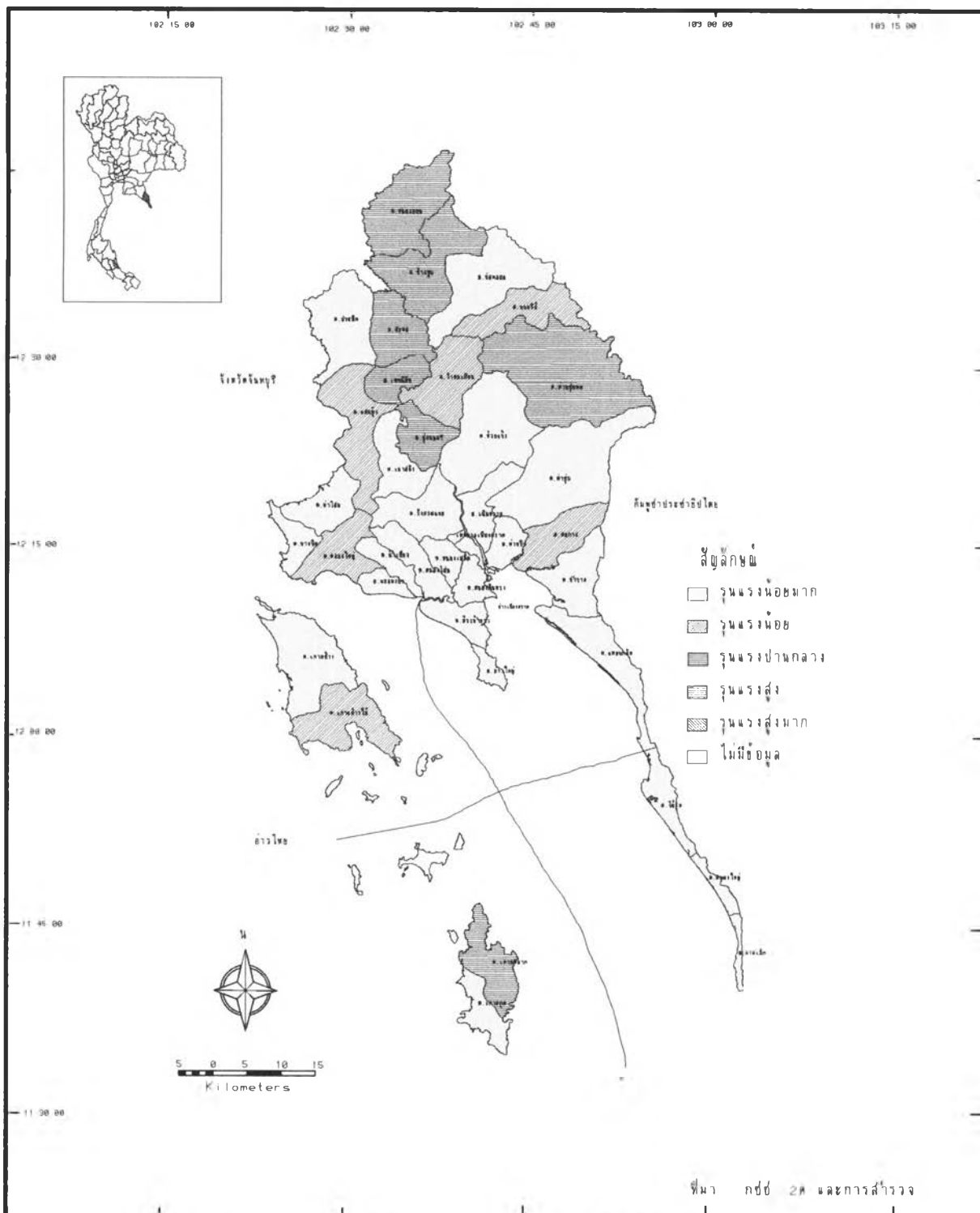

กระจายบริการไฟฟ้ายังไม่ทั่วถึง พื้นที่ที่ประสบปัญหาการขาดแคลนไฟฟ้า ได้แก่ บริเวณกิ่ง-อำเภอ เกษช้าง และ เกษภูค

4.2 ความไม่สะดวกในการคมนาคม (แผนที่ 5.20)

สภาพการคมนาคมในพื้นที่ชนบทที่อาศัยในการติดต่อระหว่างหมู่บ้าน และตำบลต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังเป็นถนนลูกรังไม่สะดวกต่อการคมนาคม ประกอบกับจังหวัดตราดเป็นจังหวัดที่มีปริมาณฝนมาก ทำให้ถนนได้รับความเสียหายและทำให้การไม่ได้ในฤดูฝน อันเป็นอุปสรรคในการคมนาคมติดต่อ และส่งผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาดเป็นอย่างมาก นอกจากนี้การเชื่อมโยงพื้นที่ต่างจังหวัดตราดกับหมู่เกาะต่าง ๆ ในทะเล ยังไม่ได้รับการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นถนนบนเกาะหรือท่าเทียบเรือ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการคมนาคมทางเรือ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สามารถนำรายได้มาสู่จังหวัดได้มากอีกสาขาการผลิตหนึ่ง

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ นี้เกิดขึ้นในจังหวัดตราด สามารถสรุปปัญหาหลัก ๆ ที่พบได้ดังตารางที่ 5.4 และ 5.5 เมื่อพิจารณาจะพบว่าปัญหาแต่ละปัญหาต่างก็มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งในด้านสาเหตุของปัญหาและผลกระทบที่ตามมา อาทิเช่น ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง มีสาเหตุมาจากการบุกรุกทำลายป่า ทำให้ฝนทิ้งช่วง และส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพของเกษตรกร ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่และคุณภาพไม่ได้ส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำ และเกษตรกรมีรายได้ลดลงตามลำดับ ซึ่งแต่ละปัญหาจะเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ ในลักษณะของระบบปัญหา ถ้าปัญหาใดส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่นมากขึ้น เท่าใดปัญหานั้นก็ย่อมมีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ และเมื่อนำมาเขียนเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัญหา (แผนภูมิที่ 5.1) จะพบว่าปัญหาแต่ละปัญหามีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เป็นเหตุ เป็นผลซึ่งกันละกัน ปัญหาหนึ่ง ๆ อาจมีสาเหตุจากปัญหาอื่น ๆ และส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหา เกี่ยวเนื่องตามมาทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจากการพิจารณาโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัญหาต่าง ๆ ที่พบในจังหวัดตราด สามารถแบ่งปัญหาออกเป็นกลุ่มปัญหาหลัก ๆ ได้แก่ ปัญหาที่เกี่ยวกับกายภาพ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาทางด้านประชากรและสังคม เป็นต้น ซึ่งในแต่ละกลุ่มปัญหาหลัก จะมีกลุ่มปัญหาย่อย ๆ เช่น ปัญหาดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ผลผลิตตกต่ำ อัตราการเพิ่มประชากรสูง ปัญหาความมั่นคงชายแดน เป็นต้น

การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดตราด

แผนที่ 5 20 ปัญหาการคมนาคมขนส่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 6.4 รูปประเด็นปัญหาสำคัญที่พบในจังหวัดจวาค

ประเด็นปัญหา		ปัญหาที่เกิดขึ้น
ทรัพยากรธรรมชาติ	- ทรัพยากรดิน	1. ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ 2. ดินเค็ม 3. ดินเปรี้ยวหรือดินเป็นกรด 4. การชะล้างพังทลายของดิน
	- ทรัพยากรน้ำ	5. การรุกคืบของน้ำเค็ม 6. การสิ้นเงินของน้ำ 7. น้ำบาดาลมีปริมาณน้อยและคุณภาพต่ำ 8. การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรและการอุปโภคบริโภค 9. การขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำในทางชลประทาน
	- ทรัพยากรป่าไม้	10. การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ (ป่าบกและป่าชายเลน)
	- ทรัพยากรแร่ธาตุ	11. การลดลงของปริมาณแร่รัตนชาติ
	- การใช้ที่ดิน	12. พื้นที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จำนวนมาก 13. ความขัดแย้งในการใช้ที่ดิน 14. ขาดการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ
โครงสร้างเศรษฐกิจ และกิจกรรมทาง เศรษฐกิจ	- โครงสร้างทางเศรษฐกิจ	15. เศรษฐกิจเติบโตช้า 16. ฐานเศรษฐกิจแคบ
	- เกมกรรม	17. ผลผลิตของการเกษตรลดลง 18. ราคาผลผลิตตกต่ำ 19. การขาดการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช
	- การประมงและเพาะเลี้ยงชายฝั่ง	20. ปริมาณสัตว์น้ำลดลงจำนวนมาก 21. ที่อยู่อาศัยและแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำถูกทำลาย 22. การทำนากุ้งไม่ได้ผล
	- อุตสาหกรรม	23. โรงงานแปรรูปสินค้าทางการเกษตรมีน้อย
	- การท่องเที่ยว	24. ขาดการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว
ประชากร - สังคม	- ประชากร	25. อัตราการเติบโตค่อนข้างสูง 26. การอพยพย้ายถิ่นเข้ามามาก 27. การขาดแคลนแรงงาน
	- การศึกษา	28. ระดับการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ
	- การเมือง	29. ปัญหาความมั่นคงชายแดน
โครงสร้างพื้นฐาน	- การไฟฟ้า	30. ขาดแคลนไฟฟ้าในบางพื้นที่
	- การเข้าถึงและการเชื่อมโยงพื้นที่	31. ความไม่สะดวกในการคมนาคม

ที่มา : จากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสำรวจ

ตารางที่ 5.5 การจัดกลุ่มความรุนแรงของปัญหาในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

ตำบล	ปัญหาทางกายภาพ							ปัญหาทางเศรษฐกิจ			ปัญหาทางสังคมและประชากร							รวมคะแนน	ระดับความรุนแรงของปัญหา	
	ทรัพยากรดิน	ทรัพยากรป่าไม้	แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค	เกษตรในฤดูแล้ง	การคมนาคมขนส่ง	การมีไฟฟ้าใช้	ผลผลิตทางการเกษตร	การรวมตัวของเกษตรกร	สินเชื่อเพื่อการเกษตร	สถานที่ให้การศึกษา	การเรียกค่อ	สาธารณสุข	การวางแผนครอบครัว	การอพยพ	เด็กรู้อาศัย	สิทธิในที่ดินทำกิน			
อำเภอเมืองนครราชสีมา																				
ตำบลวังกระแจะ	3	3	2	2	4	1	1	4	1	1	2	5	5	1	3	3	1	42	ปานกลาง	
ตำบลหนองโสน	3	3	4	2	3	1	1	3	1	1	3	5	4	1	2	3	1	41	ปานกลาง	
ตำบลหนองเสม็ด	5	3	5	3	4	1	1	3	2	2	3	2	3	3	4	3	3	50	มาก	
ตำบลหนองคันทรอง	2	3	4	3	4	1	1	4	3	3	3	2	1	5	5	3	5	52	มาก	
ตำบลวังน้ำขาว	3	3	5	3	3	1	1	2	1	1	3	5	4	2	1	3	1	42	ปานกลาง	
ตำบลอ่าวใหญ่	3	3	5	5	0	1	1	0	1	1	0	5	3	3	1	2	1	35	น้อย	
ตำบลท่าพริก	1	2	3	2	3	1	1	3	1	1	0	3	4	1	4	1	2	33	น้อย	
ตำบลเนินทราย	2	2	1	1	3	1	1	3	3	3	2	5	1	2	2	3	1	36	น้อย	
ตำบลห้วยแร่	4	4	5	3	4	1	2	4	1	1	2	4	4	3	3	3	2	50	มาก	
ตำบลท่ากุ่ม	5	3	4	2	3	1	1	5	2	2	3	2	4	2	4	3	1	47	ค่อนข้างมาก	
ตำบลตะกวด	3	3	5	2	4	2	2	5	3	3	3	3	4	1	3	3	3	52	มาก	
ตำบลขำรึก	3	5	4	4	5	1	1	4	1	1	2	3	4	2	4	1	2	47	ค่อนข้างมาก	
ตำบลแหลมกลัด	3	3	5	3	4	1	1	2	1	1	3	5	4	2	1	5	1	45	ค่อนข้างมาก	
ตำบลบางพระ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	15	น้อย	

ตารางที่ 5.5 (ต่อ)

ตำบล	ปัญหาทางกายภาพ						ปัญหาทางเศรษฐกิจ			ปัญหาทางสังคมและประชากร							รวมคะแนน	ระดับความรุนแรงของปัญหา	
	ทรัพยากรดิน	ทรัพยากรป่าไม้	แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค	เกษตรกรในฤดูแล้ง	การคมนาคมขนส่ง	การมีไฟฟ้าใช้	ผลผลิตทางการเกษตร	การรวมตัวของเกษตรกร	เงินเชื่อเพื่อการเกษตร	สถานที่ให้การศึกษา	การเรือนค่อ	สาธารณสุข	การวางแผนครอบครัว	การอพยพ	เด็กระด้าง			สิทธิในที่ดินทำกิน
อำเภอเขาวงกต																			
ตำบลประชิด	3	3	3	5	3	1	1	3	1	1	4	4	4	3	1	3	1	44	ค่อนข้างมาก
ตำบลสะตอ	5	5	2	4	4	3	2	4	5	3	1	5	5	2	2	5	1	58	มาก
ตำบลพนมมิม	3	3	5	3	4	3	2	3	1	1	3	5	4	2	2	3	3	50	มาก
ตำบลวังตะเคียน	3	5	4	5	4	2	1	4	1	1	2	5	5	3	1	5	1	52	มาก
ตำบลเขาวงกต	3	3	5	3	3	1	1	4	3	3	2	4	5	2	1	3	1	47	ค่อนข้างมาก
ตำบลทุ่งนันทรี	3	3	4	5	4	3	2	4	3	2	3	5	4	2	1	5	1	54	มาก
ตำบลท่าโสม	3	3	5	3	3	1	1	4	2	2	2	1	4	1	2	5	1	43	ปานกลาง
ตำบลแสนตุ้ง	3	3	3	4	3	2	1	3	2	1	3	4	4	1	1	4	1	43	ปานกลาง
อำเภอแหลมงอบ																			
ตำบลบางปิด	3	3	4	3	0	1	1	2	1	1	3	3	4	2	1	2	1	35	น้อย
ตำบลคลองใหญ่ (ต.จ.)	3	2	5	3	0	2	2	4	2	1	3	4	4	2	2	3	1	43	ปานกลาง
ตำบลน้ำเชี่ยว	2	3	2	1	3	1	1	3	4	1	2	2	4	1	2	3	1	36	น้อย
ตำบลแหลมงอบ	3	3	5	4	0	1	1	0	2	2	2	2	4	1	1	3	1	35	น้อย

ตารางที่ 5.5 (ต่อ)

ตำบล	ปัญหาทางกายภาพ							ปัญหาทางเศรษฐกิจ			ปัญหาทางสังคมและประชากร							รวมคะแนน	ระดับความรุนแรงของปัญหา	
	ทรัพย์สิน	ทรัพย์สินป่าไม้	แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค	สายครุในฤดูน้ำหลาก	การคมนาคมขนส่ง	การมีไฟฟ้าใช้	ผลผลิตทางการเกษตร	การรวมตัวของเกษตรกร	สินเชื่อเพื่อการเกษตร	สถานที่ให้การศึกษา	การเวียนค่อ	สาธารณสุข	การวางแผนครอบครัว	การอพยพ	เสกษาศาสนา	สิทธิที่ดินทำกิน			
ตำบลคลองใหญ่																				
ตำบลไม้รุค	4	3	3	1	3	1	1	1	3	3	2	1	2	5	1	3	1	38	น้อย	
ตำบลคลองใหญ่	4	2	3	1	5	1	1	4	2	2	0	1	2	5	1	3	1	38	น้อย	
ตำบลหาดเล็ก	3	3	4	4	0	1	1	3	3	3	4	4	4	1	2	3	1	44	ค่อนข้างมาก	
ตำบลบ่อไร่																				
ตำบลหนองบอน	3	5	3	4	0	3	1	2	3	3	2	3	4	3	3	5	1	48	ค่อนข้างมาก	
ตำบลช้างกวน	3	4	5	3	0	3	1	0	1	1	2	1	3	1	3	5	2	38	น้อย	
ตำบลบ่อพลอย	4	3	3	4	0	1	1	0	2	2	2	2	3	3	3	5	2	40	ปานกลาง	
ตำบลนันทรีชัย	5	3	3	4	0	2	3	2	3	3	3	3	4	3	3	5	4	53	มาก	
ตำบลค่านชุมพล	4	5	5	3	3	3	3	3	2	2	5	4	4	3	3	4	3	59	มาก	

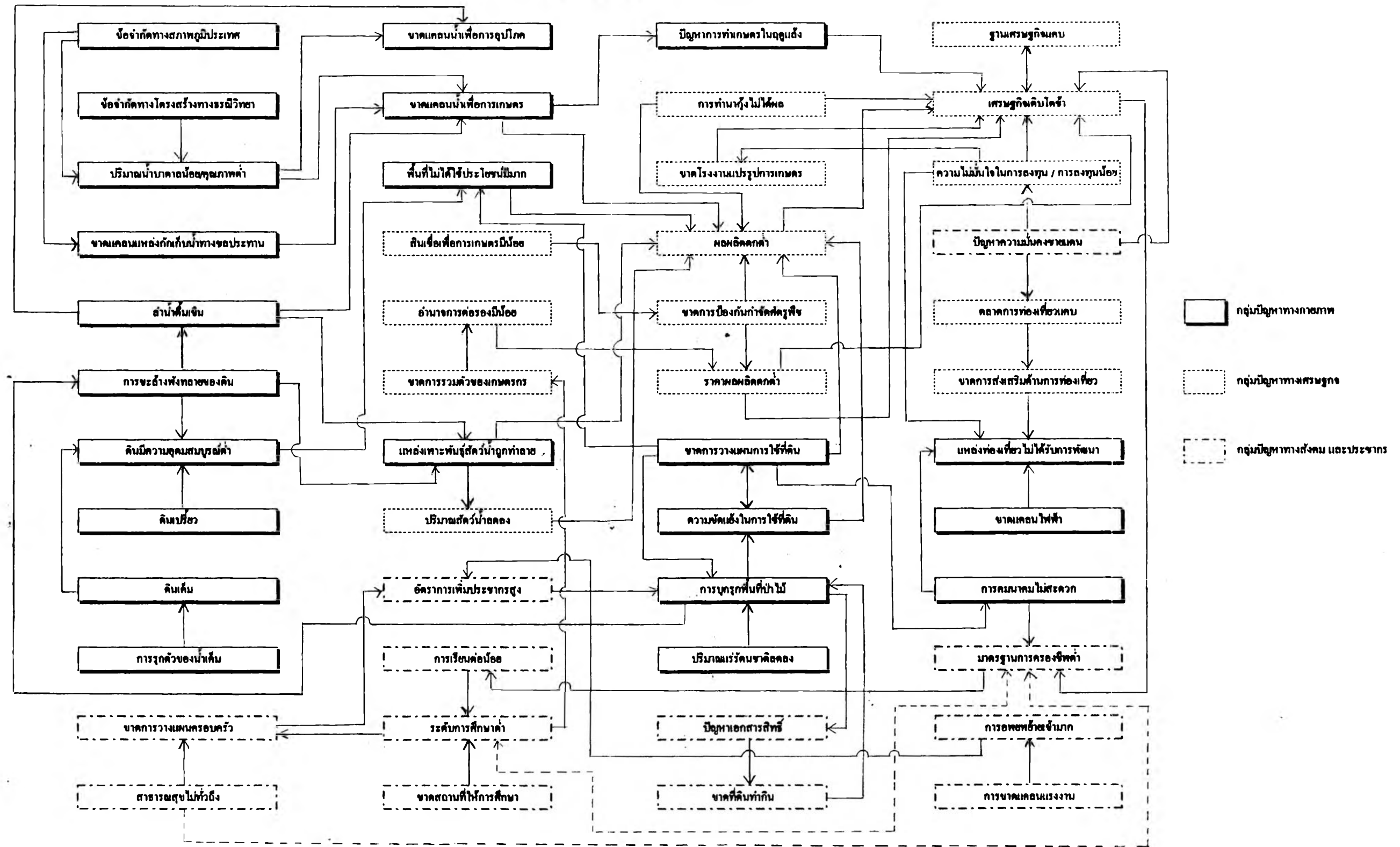
ตารางที่ 5.5 (ต่อ)

ตำบล	ปัญหาทางกายภาพ							ปัญหาทางเศรษฐกิจ			ปัญหาทางสังคมและประชากร							รวมคะแนน	ระดับความรุนแรงของปัญหา
	ทรัพยากรดิน	ทรัพยากรป่าไม้	แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค	ขยะในชุมชน	การคมนาคมขนส่ง	การมีไฟฟ้าใช้	ผลผลิตทางการเกษตร	การรวมตัวของเกษตรกร	สินเชื่อเพื่อการเกษตร	สถานที่ให้การศึกษา	การเรียนต่อ	สาธารณสุข	การวางแผนครอบครัว	การอพยพ	โอกาสอาชีพ	สิทธิในที่ดินทำกิน		
กิ่งอำเภอเกาะกูด																			
ตำบลเกาะกูด	4	3	3	4	0	1	5	0	3	3	3	3	5	2	3	5	1	48	ค่อนข้างมาก
ตำบลเกาะหมาก	3	3	3	3	0	3	5	0	5	0	3	3	4	1	1	5	3	45	ค่อนข้างมาก
กิ่งอำเภอเกาะช้าง																			
ตำบลเกาะช้าง	4	5	4	2	0	1	4	0	3	3	3	3	4	1	1	5	1	44	ค่อนข้างมาก
ตำบลเกาะไค้	4	4	5	3	0	2	5	0	3	3	1	2	3	1	1	5	2	44	ค่อนข้างมาก

ที่มา : ข้อมูล กษช. 2ก พ.ศ. 2535 และการสำรวจภาคสนาม

- หมายเหตุ :
- 1 = รุนแรงน้อยมาก
 - 2 = รุนแรงน้อย
 - 3 = รุนแรงปานกลาง
 - 4 = รุนแรงสูง
 - 5 = รุนแรงสูงมาก

แผนภูมิที่ 5.1 โครงสร้างความสัมพันธ์ของปัญหาที่พบในจังหวัดนครราชสีมา

ที่มา : จากกรมชลประทาน การสัมมนา และการศึกษาภาคสนาม

การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่างก็ส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันทั้งทางตรงและทางอ้อม และปัญหาเหล่านั้นย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่นั้น ๆ มากน้อยต่างกันด้วย เช่นพื้นที่นั้นจึงจำเป็นต้องทำการพิจารณาความสำคัญของปัญหาแต่ละปัญหา และนำมาจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในแต่ละปัญหา เพื่อใช้พิจารณากำหนดแผนการที่ใช้ที่ดินตามลำดับความสำคัญของปัญหานั้น ๆ ถ้าเปรียบเทียบการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาจะพิจารณาจากจำนวนตำบลที่ประสบปัญหา รุนแรงค่อนข้างมากก็ รุนแรงมาก (ตารางที่ 5.6 - 5.7) พื้นที่เหล่านี้ถือว่าเป็นพื้นที่ที่ควรพิจารณาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่อื่น ๆ ถ้าปัญหาใดก็ตามที่มีจำนวนตำบลที่ประสบปัญหาที่รุนแรงมาก เป็นจำนวนมาก และเมื่อพิจารณาร่วมกับโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัญหานั้นที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่น ๆ ตามมา ก็จะทำให้เห็นว่าปัญหานั้นเป็นปัญหาที่ควรให้ความสำคัญก่อนปัญหาอื่น ๆ ซึ่งจากการรวมกลุ่มตำบลที่มีปัญหาในแต่ละปัญหาที่คัดเลือกมาจากข้อมูล กชช. 2 ค. สามารถแบ่งกลุ่มปัญหาออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ (ตารางที่ 5.8)

- 1) กลุ่มปัญหาทางด้านกายภาพ แบ่งออกเป็น 7 ปัญหาย่อย
- 2) กลุ่มปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ แบ่งออกเป็น 3 ปัญหาย่อย
- 3) กลุ่มปัญหาทางด้านสังคม และประชากร แบ่งออกเป็น 7 ปัญหาย่อย

จากการพิจารณาเรียงปัญหาในลักษณะโครงสร้างความสัมพันธ์ของปัญหาเหล่านี้ และจากการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา จะพบว่า มีประเด็นปัญหาที่จำเป็นต้องเร่งดำเนินการแก้ไขมีดังนี้

- 1) ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคและบริโภค ทั้งนี้ เนื่องจากน้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการดำเนินชีวิต และส่งผลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัด
- 2) ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรดิน ได้แก่ ความขัดแย้งในการใช้ที่ดิน ขาดการวางแผนการใช้ที่ดินที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา ดังนั้นจึงสมควรที่จะมีการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสมและสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนตลอดไป และเพื่อเป็นการลดปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้ที่ดินที่ขาดประสิทธิภาพ

ตารางที่ 5.6 การวิเคราะห์ความสำคัญของปัญหา

ประเด็นปัญหา	จำนวนตำบลตามระดับความรุนแรง					ค่าคะแนนรวม (4)+(5)	ลำดับที่
	น้อยมาก (1)	น้อย (2)	ปานกลาง (3)	สูง (4)	สูงมาก (5)		
1. ปัญหาทรัพยากรดิน	2	3	21	8	4	12	5
2. ปัญหาทรัพยากรป่าไม้	1	4	24	3	6	9	6
3. ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	2	3	10	9	14	23	2
4. ปัญหาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค	5	6	14	9	4	13	4
5. ปัญหาเกษตรในฤดูแล้ง	14	0	12	10	2	12	5
6. ปัญหาการคมนาคมขนส่ง	23	5	8	0	2	2	10
7. ปัญหาการมีไฟฟ้าใช้	26	6	2	1	3	4	8
8. ปัญหาผลผลิตทางการเกษตร	10	5	10	11	2	3	4
9. ปัญหาการรวมตัวของเกษตรกร	14	9	12	1	2	3	9
10. ปัญหาสินเชื่อเพื่อการเกษตร	18	8	12	0	0	0	11
11. ปัญหาสถานที่ไปโรงเรียน	6	13	17	2	1	3	9
12. ปัญหาการเรียนต่อ	2	6	7	6	17	23	2
13. ปัญหาสาธารณสุข	3	2	5	23	5	28	1
14. ปัญหาการวางแผนครอบครัว	14	12	9	0	3	3	9
15. ปัญหาการอพยพ	16	8	9	4	1	5	7
16. ปัญหาเอกสารสิทธิ์	3	2	18	2	13	15	3
17. ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน	25	6	5	1	1	2	10

ที่มา : จากตารางที่ 5.5

ตารางที่ 5.7 ลำดับความสำคัญทางปัญหา จำแนกตามกลุ่มสาขาปัญหา

กลุ่มสาขาปัญหา	คะแนนรวม	ลำดับที่	ประเด็นปัญหา
ปัญหาทางกายภาพ	23	2	1. ปัญหาน้ำเพื่อการเกษตร
	13	4	2. ปัญหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค
	12	5	3. ปัญหาทรัพยากรดิน
	12	5	4. ปัญหาเกษตรฤดูแล้ง
	9	6	5. ปัญหาทรัพยากรป่าไม้
	4	8	6. ปัญหาการมีไฟฟ้าใช้
	2	10	7. ปัญหาการคมนาคมขนส่ง
ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ	13	4	1. ปัญหาผลผลิตทางการเกษตร
	3	9	2. ปัญหาการรวมตัวของเกษตรกร
	0	11	3. ปัญหาสินเชื่อเพื่อการเกษตร
ปัญหาทางด้านสังคม และประชากร	28	1	1. ปัญหาสาธารณสุข
	23	2	2. ปัญหาการเรียนต่อ
	15	3	3. ปัญหาเอกสารสิทธิ์
	5	7	4. ปัญหาการอพยพ
	3	9	5. ปัญหาการวางแผนครอบครัว
	3	9	6. ปัญหาสถานที่ให้การศึกษา
	2	10	7. ปัญหาสิทธิในที่ดินทำกิน

ที่มา : จากตารางที่ 5.6

3) ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่ เศรษฐกิจเติบโตช้า ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ตลาดการท่องเที่ยวแคบ แหล่งท่องเที่ยวไม่ได้รับการพัฒนา ขาดการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว อันเป็นผลมาจากการคมนาคมไม่สะดวก ขาดแคลนไฟฟ้า เป็นต้น ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ นี้ เป็นผลมาจากปัญหาทางด้านกายภาพ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าหากมีการวางแผนทางด้านกายภาพที่ดีแล้วก็จะส่งผลให้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจลดน้อยลง

4) ปัญหาทางด้านประชากรและสังคม เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านกายภาพ และเศรษฐกิจ อันได้แก่ อัตราการเพิ่มของประชากร การอพยพย้ายถิ่น การศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่า การขาดการวางแผนครอบครัว เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขที่เหมาะสม

โดยสรุปจากประเด็นปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จะชี้ให้เห็นว่าประกอบการวางแผน การایشที่ดินจังหวัดตราด ให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ และเพื่อช่วยแก้ไขหรือป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมา โดยการศึกษาครั้งนี้ จะเสนอแผนการایشที่ดินของจังหวัดตราด โดยเน้นการวางแผนทางด้านกายภาพเป็นหลัก จากการศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์และการวัดลำดับความสำคัญของปัญหาข้างต้น จะนำปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกายภาพมาชี้แจงพิจารณา เพื่อกำหนดแผนการایشที่ดินของจังหวัดตราด ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนพัฒนาการایشที่ดิน การวางแผนโครงข่ายคมนาคม การวางแผนพัฒนาแหล่งน้ำ และการพิจารณาแผนอื่น ๆ ที่เหมาะสมและเป็นพัฒนาทางกายภาพที่ส่งเสริม และสนับสนุนแผนการایشที่ดินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยในการศึกษาครั้งนี้มิได้กล่าวถึง การแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม เพียงแต่เสนอแนะแผนการایشที่ดินของจังหวัดตราด ที่มีลักษณะการแก้ไขปัญหาด้านกายภาพเป็นหลัก